

Selvitys tuomioistuimien ulkopuolisen riidan- ratkaisun ja sovittelun kehittämiseksi

Lausuntotiivistelmä

Selvitys tuomioistuimien ulkopuolisen riidanratkaisun ja sovittelun kehittämiseksi

Lausuntotiivistelmä

Nella Kaitalahti

Julkaisujen jakelu

Distribution av publikationer

**Valtioneuvoston
julkaisuarkisto Valto**

Publikations-
arkivet Valto

julkaisut.valtioneuvosto.fi

Julkaisumyynti

Beställningar av publikationer

**Valtioneuvoston
verkkokirjakauppa**

Statsrådets
nätbokhandel

vnjulkaisumyynti.fi

Oikeusministeriö

CC BY-SA 4.0

ISBN pdf: 978-952-400-547-0

ISSN pdf: 2490-1172

Taitto: Valtioneuvoston hallintoyksikkö, Julkaisutuotanto

Helsinki 2023

Selvitys tuomioistuimien ulkopuolisen riidanratkaisun ja sovittelun kehittämiseksi Lausuntotiivistelmä

Oikeusministeriön julkaisuja, Mietintöjä ja lausuntoja 2023:17		Teema	Mietintöjä ja lausuntoja
Julkaisija	Oikeusministeriö		
Tekijä/t Kieli	Nella Kaitalahti suomi	Sivumäärä	45

Tiivistelmä

Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelmassa yhdeksi oikeusvaltion kehittämistavoitteista on asetettu toimivat oikeusprosessit ja oikeusturva. Tavoitteena on hallitusohjelman mukaan vahvistaa sovittelun käyttöä oikeudenkäyntien määrän vähentämiseksi.

Aiheesta käynnistettiin selvitys, joka käsittelee sovittelun käytön vahvistamista ja tuomioistuimien ulkopuolisten riidanratkaisumenettelyjen kehittämistä erityisesti pienten ja keskiuurten yritysten välisten riitojen ratkaisussa. Selvityksen laati asianajaja Lasse Tirronen ja se julkaistiin 20.01.2023.

Oikeusministeriö pyysi selvityksestä lausuntoa yhteensä 54 eri taholta. Lausuntoja saapui yhteensä 35. Tässä lausuntotiivistelmässä selostetaan annettuja lausuntoja.

Lausunnoissa sovittelun merkittävimpinä esteinä pidetään etenkin tiedon puutetta, myönteisen sovittelukulttuurin kehittymättömyyttä ja korkeita kustannuksia. Valtaosa lausunnonantajista korostaa tuomioistuinsovittelun hyötyjä ja kannattaa sen edelleen kehittämistä selvityksessä esitetyn, tuomioistuimen ulkopuolisen sovittelijainstituution, sijaan.

Ehdotus pakollisesta sovitteluiistunnosta ei enimmäkseen saanut kannatusta, vaikka osa kannattikin velvoittamista sovinnon alustavaan selvittämiseen. Lausunnonantajat korostivat sovittelun lähtökohtaista vapaaehtoisuutta.

Lähes kaikki lausunnonantajat kannattavat yleisesti sovinnollisuuden edistämistä riidanratkaisun keinona.

Asiasanat sovittelu, riita-asiat, yritykset, selvitys

ISBN PDF	978-952-400-547-0	ISSN PDF	2490-1172
Asianumero	VN/17577/2022	Hankenumero	

Julkaisun osoite <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-547-0>

Utredning för utveckling av tvistlösning och medling utanför domsto

Sammandrag av utlåtandena

Justitieministeriets publikationer, Betänkanden och utlåtanden 2023:17 Tema Betänkanden och utlåtanden

Utgivare Justitieministeriet

Författare Nella Kaitalahti

Språk finska

Sidantal

45

Referat

Ett av målen vad gäller utveckling av rättsstaten i regeringsprogrammet för statsminister Sanna Marins regering är fungerande rättsprocesser och rättssäkerhet. Enligt regeringsprogrammet ska användningen av medling stärkas för att minska antalet rättegångar.

Om ärendet inleddes en utredning för att reda ut hur användningen av medling kan stärkas och förfaranden för tvistlösning utanför domstol utvecklas framför allt när det gäller avgörande av tvister mellan små och medelstora företag. Utredningen gjordes av advokaten Lasse Tirronen och publicerades den 20 januari 2023.

Justitieministeriet bad 54 olika instanser yttra sig om utredningen. Sammanlagt 35 utlåtanden lämnades in. I detta sammandrag redogörs för utlåtandenas innehåll.

De största hindren för användning av medling är enligt utlåtandena bristen på information om förfarandet, bristen på en tillräckligt utvecklad positiv medlingskultur och höga kostnader. Största delen av remissinstanserna lyfte dock fram fördelarna med medling i domstol och understödde vidareutveckling av medlingsförfarandet i stället för att inrätta en separat institution för medling utanför domstol på det sätt som föreslås i utredningen.

Förslaget om ett obligatoriskt medlingssammanträde vid rättegångar i tvistemål fick inget större understöd, även om en del understödde en förpliktelse att preliminärt utreda möjligheterna till förlikning. Remissinstanserna betonade att medling i regel ska vara frivilligt.

Nästan alla remissinstanser understödde i allmänhet främjande av försonlighet som ett medel för tvistlösning.

Nyckelord medling, tvistemål, företag, utredning

ISBN PDF 978-952-400-547-0

Ärendenummer VN/17577/2022

ISSN PDF 2490-1172

Projektnummer

URN-adress <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-547-0>

Sisältö

1	Johdanto	7
1.1	Selvitys	7
1.2	Pyydetyt ja saadut lausunnot	7
1.3	Yhteenvedo lausunnoista	9
2	Lausuntopalaute	11
2.1	Esteet sovittelumenettelyjen käytölle	11
2.1.1	Tiedon puute	11
2.1.2	Vakiintuneen ja myönteisen sovittelukulttuurin kehittymättömyys	12
2.1.3	Avustajien ja viranomaisten suhtautuminen sovitteluun	13
2.1.4	Korkeat kustannukset ja vakuutusmaksut	14
2.1.5	Sovinnon mielekkyyteen liittyvät haasteet	16
2.1.6	Julkisuus- ja maineriski	16
2.1.7	Sovittelijan asiantuntemus	17
2.1.8	Muut esteet	17
2.2	Riita-asiain oikeudenkäyntimenettelyn kehittäminen sovittelumenettelyjen nykyistä suuremman hyödyntämisen suuntaan	18
2.2.1	Lausunnonantajien kannat	18
2.2.2	Lausunnonantajien ehdottamat keinot riita-asioiden oikeudenkäyntimenettelyn kehittämiseksi	18
2.2.2.1	Lainsäädäntömuutokset	18
2.2.2.2	Tiedottaminen	19
2.2.2.3	Sovittelun tasalaatuisuuden ja sovittelukulttuurin edistäminen	20
2.2.2.4	Suorat sovitteluhakemukset	21
2.2.2.5	Sovinnon selvittäminen mahdollisimman aikaisin	22
2.2.2.6	Muita perusteluja	22
2.3	Pakollinen alustava sovitteluistunto	24
2.3.1	Lausunnonantajien kannat	24
2.3.2	Ehdotusta kannattavien perustelut	24
2.3.3	Ehdotukseen varauksella suhtautuvien perustelut	25
2.3.4	Ehdotukseen kielteisesti suhtautuvien perustelut	27
2.4	Tuomioistuinsovittelua koskevan lainsäädännön kehittäminen	30
2.4.1	Lausunnonantajien kannat	30
2.4.2	Tuomioistuinsovittelun edut	30
2.4.3	Ehdotukset lainsäädännön kehittämiseksi	31
2.4.4	Sovittelukulttuurin edistäminen lainsäädäntömuutosten sijaan	32

2.5	Tuomioistuimen ulkopuolinen institutionaalinen sovittelumenettely	32
2.5.1	Lausunnonantajien kannat	32
2.5.2	Myönteiset perustelut tuomioistuimen ulkopuolisen sovittelumenettelyn kannalta	33
2.5.3	Kielteiset perustelut tuomioistuimen ulkopuolisen sovittelumenettelyn kannalta	36
2.6	Riitojen käsittely ratkaisusuosituksia antavassa lautakunnassa	40
2.6.1	Lausunnonantajien kannat	40
2.6.2	Ehdotusta kannattavien perustelut.....	41
2.6.3	Ehdotusta vastustavien perustelut	42
2.7	Muita kommentteja.....	44

1 Johdanto

1.1 Selvitys

Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelmassa yhdeksi oikeusvaltion kehittämistavoitteista on asetettu toimivat oikeusprosessit ja oikeusturva. Tavoitteena on hallitusohjelman mukaan vahvistaa sovittelun käyttöä oikeudenkäyntien määrän vähentämiseksi.

Aiheesta käynnistettiin selvitys, jonka on laatinut asianajaja Lasse Tirronen. Selvitys käsittelee sovittelun käytön vahvistamista ja tuomioistuimen ulkopuolisten riidanratkaisumenettelyjen kehittämistä erityisesti pienten ja keskisuurten yritysten välisten riitojen ratkaisussa. Selvityksessä kuvataan nykyisin käytössä olevia sovittelumennettelyjä ja niiden soveltuvuutta pienten ja keskisuurten yritysten riitojen ratkaisemiseen. Selvitys pohjautuu alan toimijoiden käytännön kokemuksiin ja havaintoihin sekä riidanratkaisun ja sovittelun alalla käytyyn diskurssiin.

Selvityksen mukaan pienten ja keskisuurten yritysten käytössä jo olevien tuomioistuimen ulkopuolisten sovittelu- ja riidanratkaisumenettelyjen käyttöaste on hyvin matala. Tärkeimmiksi esteiksi tuomioistuimen ulkopuolella tapahtuvan sovittelun yleistymiselle on tunnistettu tunnistettu tiedon puute, kustannusesteet ja institutionaalisen sovittelijajärjestelmän puuttuminen.

Selvityksessä ehdotetaan tuomioistuimen ulkopuolisen sovittelijainstituution luomista. Lisäksi selvityksessä ehdotetaan, että oikeudenkäymiskaaren uudistamisen yhteydessä selvitetäisiin mahdollisuutta pakollisen sovitteluistunnon käyttöönotolle dispositiivisissa riita-asioissa.

1.2 Pyydetty ja saadut lausunnot

Oikeusministeriö pyysi selvityksestä lausuntoa 54 taholta. Lausuntoja saapui yhteensä 35.

Lausuntoa pyydettiin seuraavilta tahoilta. Tähdellä merkityt (*) antoivat lausunnon:

- Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia / apulaisoikeusasiamies Pasi Pölönen*
- Elinkeinoelämän keskusliitto EK*
- Etelä-Karjalan kärjäoikeus*
- Etelä-Pohjanmaan kärjäoikeus*

Etelä-Savon kärjäoikeus*
Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri*
FINE Vakuutus- ja rahoitusneuvonta
Helsingin hovioikeus*
Helsingin kärjäoikeus*
Helsingin yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta
Ihmisoikeuskeskus
Itä-Suomen hovioikeus
Itä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri
Itä-Suomen yliopiston yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunnan
oikeustieteiden laitos / professori Matti Tolvanen*
Itä-Uudenmaan kärjäoikeus*
Julkiset oikeusavustajat ry
Kaakkois-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri
Kainuun kärjäoikeus
Kanta-Hämeen kärjäoikeus*
Keski-Suomen kärjäoikeus*
Keskuskauppakamarin välimieslautakunta
Kilpailu- ja kuluttajavirasto
Korkein oikeus*
Kuluttajariitalautakunta*
Kymenlaakson kärjäoikeus*
Lapin kärjäoikeus*
Lapin yliopiston oikeustieteiden tiedekunta
Liikenne- ja potilasvahinkolautakunta
Lounais-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri
Luvan saaneet oikeudenkäyntiavustajat ry
Länsi- ja Sisä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri*
Länsi-Uudenmaan kärjäoikeus*
Oikeuspoliittinen yhdistys - Rättspolitiska föreningen Demla ry
Oulun kärjäoikeus*
Pirkanmaan kärjäoikeus*
Pohjanmaan kärjäoikeus*
Pohjois-Karjalan kärjäoikeus
Pohjois-Savon kärjäoikeus*
Pohjois-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri
Päijät-Hämeen kärjäoikeus*
Rovaniemen hovioikeus*
Satakunnan kärjäoikeus*
Suomen Asianajajaliitto*
Suomen Lakimiesliitto ry*

Suomen Rakennusinsinöörien Liitto RIL ry
Suomen Sovittelufoorumi ry*
Suomen tuomariliitto ry*
Suomen Yrittäjät ry*
Tuomioistuinvirasto*
Turun hovioikeus*
Turun yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta
Vaasan hovioikeus*
Valtioneuvoston oikeuskansleri (Oikeuskansleri)*
Varsinais-Suomen kärjäoikeus

Lisäksi lausunnon antoi Suomen velalliset ry.

1.3 Yhteenveto lausunnoista

Valtaosa lausunnonantajista nostaa esille sovittelun käytön esteeksi pienten ja keski-suurten yritysten sovittelua ja sen vaihtoehtoja koskevan tiedon puutteen, joka koskee sekä tuomioistuinsovittelua että tuomioistuimen ulkopuolisia sovittelumenettelyjä. Toisaalta lausunnonantajat korostavat avustajan roolia pienten ja keskisuurten yritysten sovittelumenettelyn pariin ohjautumisessa. Avustajien tietoisuutta sovittelumenettelyistä pidetään osittain puutteellisena, mutta etenkin avustajien suhtautumisella sovitteluun sekä sen suosittelemisella asianosaiselle katsotaan olevan olennainen vaikutus sovittelumenettelyjen käyttöön. Lisäksi moni lausunnonantajista pitää merkittävänä sovittelun esteenä sovittelulle vakiintuneen tai myönteisen kulttuurin kehittymättömyyttä. Sovittelun kustannuksia tai pelkoa kustannuksista pidettiin myös merkittävänä esteenä etenkin tuomioistuinsovittelun ulkopuolisen sovittelun kannalta.

Valtaosa lausunnonantajista korostaa tuomioistuinsovittelun etuja ja katsoo sen kehittämisen ensisijaiseksi vaihtoehdoksi sovittelun edistämiseksi. Tuomioistuinsovittelun käyttöasteen suhteelliset erot eri kärjäoikeuksissa nähdään ongelmalliseksi. Moni lausunnonantajista ehdottaa sovittelukulttuurin kehittämiseksi ja sovittelun tasalaatuisuuden edistämiseksi lainsäädäntömuutosten sijaan tietoisuuden lisäämistä ja koulutusta.

Enemmistö ei ainakaan lähtökohtaisesti näe tarvetta sille, että pienten ja keskisuurten yritysten välisiä riitoja voitaisiin käsitellä ratkaisusuosituksia antavassa lautakunnassa.

Lausunnonantajat olivat yhtä mieltä siitä, että sovinnon mahdollisimman aikainen selvittäminen on tärkeää, mutta enemmistö ei kannattanut alustavan sovitteluistunnon pakollisuutta riita-asian oikeudenkäynnissä. Sovittelun edistämistä pidetään yleisesti positiivisena tavoitteena, mutta osa lausunnonantajista muistuttaa asianosaisten oikeudesta saada tuomioistuimen ratkaisu asiaansa.

2 Lausuntopalaute

2.1 Esteet sovittelumenettelyjen käytölle

Lausunnonantajilta kysyttiin, mitkä ovat pienten ja keskisuurten yritysten merkittävimmät esteet sovittelumenettelyjen käytölle riidanratkaisussa.

2.1.1 Tiedon puute

Lähes kaikki lausunnonantajat pitävät sovittelumenettelyä koskevaa tiedon puutetta merkittävimpänä tai yhtenä keskeisimmistä esteistä sovittelumenettelyjen käytölle.

Etelä-Savon kärjäoikeus, Kanta-Hämeen kärjäoikeus, Päijät-Hämeen kärjäoikeus, Satakunnan kärjäoikeus, Suomen Asianajajaliitto, EK ja Suomen Yrittäjät ry pitävät sovittelumenettelyjen käytön esteenä erityisesti PK-yritysten tiedon puutetta, joka *Päijät-Hämeen kärjäoikeuden* mukaan korostuu pienissä yrityksissä, joissa ei käytetä oikeudellista apua.

Kymenlaakson kärjäoikeus, Lapin kärjäoikeus ja Suomen Sovittelufoorumi ry katsovat, että kyse on myös oikeudellisten avustajien tiedon puutteesta.

Suomen tuomariliitto ry ja Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri katsovat, että tiedon puute liittyy tuomioistuinten ulkopuolisten sovittelumenettelyjen käyttöön. *Suomen Asianajajaliiton* mukaan PK-yritykset eivät tunne varsinaisia sovittelumenettelyjä, edes tuomioistuinsovittelua.

Etelä-Karjalan kärjäoikeus, Keski-Suomen kärjäoikeus, Länsi-Uudenmaan kärjäoikeus, Oulun kärjäoikeus, EK ja Suomen Yrittäjät ry katsovat, että ratkaisuna ongelmaan on sovittelua koskevan tietoisuuden lisääminen, joka *Oulun kärjäoikeuden* mukaan on kaikkien toimijoiden vastuulla.

Etelä-Karjalan kärjäoikeus toteaa tuomioistuinsovittelua koskevan koulutuspäivän lisännen avustajien tietoisuutta ja sovitteluiden määrää merkittävästi. *EK:n* mukaan tietoa voisi lisätä oikeustieteenharjoittajalähtöisesti, esimerkiksi sopimuksissa riidanratkaisusta sovittaessa, riidanratkaisussa tuomioistuimen tiedottamisen kautta ja avustajan kanssa valmistautumisen yhteydessä.

Länsi-Uudenmaan kärjäoikeus nostaa tiedon puutteen osalta esille ns. suoran sovitteluhakemuksen käytön, joka olisi PK-yrityksille nopea ja kustannustehokas tapa riitojen ratkaisuun.

Oulun kärjäoikeuden mukaan valtakunnallinen riita-asioiden sovittelun vastuutuomarien verkosto pyrkii lisäämään yleistä tietoisuutta sovittelusta. PK-yritykset saattavat turvautua oikeudellisen avun käyttämiseen suhteellisen myöhään, minkä vuoksi tietoisuutta voisi lisätä myös keskuskauppakamarien tai yrittäjäjärjestöjen kautta.

Suomen Yrittäjät ry katsoo, että yritysten tietoisuutta vaihtoehtoisista riidanratkaisu- ja sovittelumenettelyistä tulee lisätä.

2.1.2 Vakiintuneen ja myönteisen sovittelukulttuurin kehittymättömyys

Helsingin kärjäoikeus ja *Suomen Asianajajaliitto* pitävät sovittelumenettelyn käytön esteenä vakiintuneen sovittelukulttuurin kehittymättömyyttä yrityksissä.

Suomen Asianajajaliiton ja *Suomen Yrittäjät ry:n* mukaan PK-yritykset käyttävät riitojen ratkaisuun osapuolten välisiä neuvotteluita, joiden päättyminen tuloksettomana voi *Suomen Asianajajaliiton* mukaan johtaa siihen, ettei sovittelua mielletä varteenotettavaksi vaihtoehdoksi. *Suomen Yrittäjät ry* korostaa, että olisi ensiarvoisen tärkeää saada sovittelija neuvotteluprosessiin aikaisessa vaiheessa ennen riidan kulminoitumista.

Itä-Uudenmaan kärjäoikeus pitää esteenä osapuolten epäileväistä suhtautumista sovittelumenettelyä kohtaan ja kannattaa selvityksessä mainittua yrityskulttuurin muutosta sekä sovittelua koskevan viestinnän tehostamista esimerkiksi kouluissa käytettävien vertaissovittelujen avulla.

Helsingin hovioikeus, *Pirkanmaan kärjäoikeus*, *Pohjanmaan kärjäoikeus*, *oikeuskansleri*, *apulaisoikeusasiamies*, *Suomen Sovittelufoorumi ry*, *Suomen velalliset ry* sekä *Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri* katsovat, että sovittelumenettelyjen käytön esteenä on sovittelumyönteisen kulttuuri-ilmapiiirin kehittymättömyys.

Pohjanmaan kärjäoikeus katsoo, että Suomen yhteiskunnallinen ja oikeudellinen perinne ei tue sovinnollisia ratkaisumalleja, vaikka kehittymistä yleisessä asenteessa ja tuomioistuinten valmiudessa sovitteluun onkin tapahtunut.

Apulaisoikeusasiamiehen mukaan sovittelukulttuuri on vielä kehittymässä, mutta esteeksi voi muodostua vaihtoehtoisessa sovittelumenettelyssä muun muassa se, ettei vaihtoehtoista tiedoteta tai käydä keskustelua. Vaikka menettelyistä olisikin tietämystä, tulisi asianosaisen vielä pystyä valitsemaan ja saattamaan käyntiin sopivin vaihtoehto.

Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri pitää myönteisen kulttuurin kehittymättömyyttä esteenä tuomioistuimen ulkopuolisen sovittelumenettelyn käyttämiselle.

Lapin kärjäoikeus katsoo, että tuomioistuinsovittelun osalta alueelliset erot sovittelukulttuurissa ovat suuria. Myös *Suomen Sovittelufoorumi ry* pitää esteenä sovittelun yhtenäisyyden puutetta kärjäoikeuksien sisällä ja välillä sekä sovittelukulttuurin kehittymättömyyttä. Konfliktinratkaisukulttuuri on painottunut lainkäyttömenettelyiden hyödyntämiseen, johon myös juristien yliopistokoulutus suuntautuu. Sovittelu- ja lainkäyttömenettelyn eroja ei tunneta.

Sen sijaan *Satakunnan kärjäoikeus*, *apulaisoikeusasiamies* ja *Suomen tuomariliitto ry* eivät pidä esiin nostettua tuomioistuinsovittelun tasalaatuisuuden puutetta merkittävänä ongelmana. *Suomen tuomariliitto ry* toteaa, että sovittelijat ovat koulutettuja ja heidän lisäkoulutukseensa on useissa tuomioistuimissa käytetty varsin paljon resursseja.

Helsingin hovioikeuden mukaan osapuolten etuna olisi sovinnon edellytysten selvittäminen mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ammattitaitoisen sovittelijan myötävaikutuksella sekä avustajien ja yritysten edustajien läsnä ollessa.

Itä-Uudenmaan kärjäoikeus muistuttaa, että sovittelukulttuurin luominen on pitkä prosessi, joka vie vuosikausia aikaa. Osapuolet kokevat tuomioistuinsovittelun yleensä hyödylliseksi ja ovat menettelyyn tyytyväisiä.

2.1.3 Avustajien ja viranomaisten suhtautuminen sovitteluun

Etelä-Pohjanmaan kärjäoikeus, *Itä-Uudenmaan kärjäoikeus*, *Keski-Suomen kärjäoikeus*, *Oulun kärjäoikeus*, *Päijät-Hämeen kärjäoikeus* sekä *Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri* katsovat, että avustajan suhtautumisella sovitteluun on keskeinen vaikutus sovittelun edistämisessä.

Helsingin hovioikeus, *Päijät-Hämeen kärjäoikeus*, *Oulun kärjäoikeus* ja *Etelä-Pohjanmaan kärjäoikeus* korostavat avustajien roolin merkitystä sovittelua koskevan tiedon välittämisessä pienille ja keskisuurille yrityksille. *Helsingin hovioikeus* ja *Kanta-Hämeen*

käräjäoikeus toteavat, että yritykset suosivat avustajan suosittellemaa riidanratkaisukeinoa. *Helsingin käräjäoikeus* pitää suositusta ratkaisevana, mikäli yrityksen edustajilla ei ole sovittelumenettelystä kokemusta.

Helsingin käräjäoikeus, Itä-Uudenmaan käräjäoikeus, Kanta-Hämeen käräjäoikeus, Länsi-Uudenmaan käräjäoikeus, Pohjois-Savon käräjäoikeus, Satakunnan käräjäoikeus ja *Suomen velalliset ry* toteavat, etteivät avustajat aina suhtaudu sovitteluun sen käyttöä edistävällä tavalla.

Kanta-Hämeen käräjäoikeus ja *Satakunnan käräjäoikeus* katsovat, että avustajien haluttomuus ohjata asiaa sovitteluun voi johtua sovittelun vaikutuksesta avustajan palkkioon. *Kanta-Hämeen käräjäoikeus* toteaa, että oikeudenkäyntikulujen painopiste on asiaan valmistautumisessa ja haastehakemuksen laatimisessa.

Itä-Uudenmaan käräjäoikeus pitää harvinaisena, että avustajan oman edun tavoittelu menisi sovinnollisuuden edelle. Intressiperusteisten palkkioiden käytön lisäämiselle voi silti olla perusteita.

Itä-Uudenmaan käräjäoikeus ja *Lapin käräjäoikeus* katsovat, että merkitystä on myös tuomareiden suhtautumisella sovitteluun.

Itä-Uudenmaan käräjäoikeuden mukaan myös viranomaisten sovittelutietoisuutta ja -myönteisyyttä tulisi parantaa, koska ne ovat usein haluttomia viemään asiaa sovitteluun, mikä voinee johtua vaikeudesta ottaa asian ratkaisun lopputulos sovittelussa omiin käsiin.

2.1.4 Korkeat kustannukset ja vakuutusksymykset

Helsingin hovioikeus, Turun hovioikeus, Vaasan hovioikeus, Etelä-Karjalan käräjäoikeus, Etelä-Pohjanmaan käräjäoikeus, Itä-Uudenmaan käräjäoikeus, Keski-Suomen käräjäoikeus, Kymenlaakson käräjäoikeus, Länsi-Uudenmaan käräjäoikeus, Oulun käräjäoikeus, Pirkanmaan käräjäoikeus, oikeuskansleri, apulaisoikeusasiamies, kuluttajariitalautakunta (jäljempänä KRIL), Suomen Lakimiesliitto ry, Suomen Yrittäjät ry, Suomen velalliset ry ja *Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri* katsovat, että sovittelun korkeat kustannukset ovat esteenä sovittelumenettelyjen käytön lisääntymiselle.

Vaasan hovioikeus toteaa, että mikäli asiaa ei saada sovittelussa ratkaistuksi, lopullinen ratkaisu viivästyy, mikä aiheuttaa lisäkustannuksia ja on ongelma erityisesti yrityksen tuotannon alkuvaiheeseen liittyvässä riidassa.

Itä-Uudenmaan kärjäoikeus, Pirkanmaan kärjäoikeus, oikeuskansleri, apulaisoikeusasiamies, Suomen tuomariliitto ry ja Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri katsovat, että ongelmana on nimenomaan tuomioistuimen ulkopuolisen sovittelumenettelyn kalleus.

Helsingin kärjäoikeus katsoo, että tuomioistuinmaksut eivät muodostane estettä sovittelulle, mutta sovittelua saatetaan pitää turhana kustannuksena, jos sovittelun lisäarvoa suhteessa sovintoneuvotteluihin ei riittävällä tavalla sisäistetä.

Korkein oikeus katsoo, että selvityksessä olisi voitu tarkastella syvällisemmin, kuinka laajalti erityisesti PK-yritykset kokevat riita-asioiden hoitamisen edellyttämän ajankäytön ja kulu-riskin esteeksi oikeuksiinsa pääsulle.

Vaasan hovioikeus ja Oulun kärjäoikeus katsovat, että myös tiedon puute kustannusten määrästä voi olla esteenä sovittelumenettelyn käytölle. *Vaasan hovioikeuden* mukaan tämä koskee yrityksiä ja osin myös avustajia. Yrityksillä voi olla etenkin välimiesmenettelyn kustannusten perusteella käsitys, että sovittelumenettelystä aiheutuvat kustannukset ovat tuomioistuinkäsittelyyn verrattuna merkittävästi suuremmat. Myös sovittelijan palkkio voi muodostua esteeksi sovintomenettelyn aloittamiselle.

Suomen Yrittäjät ry katsoo, että rajalliset taloudelliset resurssit eivät useinkaan mahdollista sovittelua, jossa yrityksen edustajan ja sovittelijan palkkio ovat liian korkeita.

Sen sijaan *professori Matti Tolvanen* katsoo, että kyse ei todennäköisesti ole kustannuskysymyksestä, mutta kannattaa kuitenkin panostamista siihen, että sovitteluun olisi kannustinta myös vakuutuspuolelta ja oikeusavusta.

Vaasan hovioikeus, Päijät-Hämeen kärjäoikeus, oikeuskansleri, Suomen Yrittäjät ry ja Suomen velalliset ry katsovat oikeusturvavakuutusten ehtojen rajoittavan sovittelun käyttöä. *Länsi- ja Sisä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiirin* mukaan sama koskee myös yritysten vastuuvakuutusta. Myös *Länsi-Uudenmaan kärjäoikeus* pitää vakuutus-kysymyksiä mahdollisina esteinä sovittelumenettelyjen käytölle.

Vaasan hovioikeus katsoo, että vaikka oikeusturvavakuutus poikkeuksellisesti kattaisi sovittelumenettelystä aiheutuvat kustannukset, vakuutusyhtiö voi edellyttää pääasian ratkaisun lisäksi, että oikeudenkäyntikulujen osalta hankitaan tuomioistuinratkaisu. *Apulaisoikeusasiamiehen* mukaan vaihtoehtoisten sovittelumenettelyiden esteenä olevien kustannusten osalta on tarve arvioida oikeusturvavakuutusten laajentamista.

Lisäksi *apulaisoikeusasiamies* ja *Suomen velalliset ry* näkevät tarvetta arvioida mahdollisuutta myöntää valtion oikeusapua myös sovittelusta aiheutuviin kustannuksiin yhtiöille ja yhteisöille. *Oulun käräjäoikeus* ei sen sijaan pidä tarpeellisena oikeusavun muuttamista, sillä oikeusapu ei liity yritystoimintaan, mikä on ollut lainsäätäjältä tietoinen ratkaisu.

2.1.5 Sovinnon mielekkyyteen liittyvät haasteet

Vaasan hovioikeus katsoo, että fasilitatiivinen sovintomenettely ei välttämättä houkuttele osapuolta, joka on varma näytöstään ja vaatimustensa oikeellisuudesta ja haluaa sopia asian vaatimustensa mukaan, koska sovittelija ei ota kantaa siihen, miten asia ratkaistaisiin tuomioistuimessa.

Professori Matti Tolvanen ja *Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri* katsovat, että riidan pitkittyttyä sovintomenettelylle ei katsota olevan edellytyksiä, minkä lisäksi *Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri* toteaa, että sovintoa voidaan pitää mahdottomana tai epätodennäköisenä aiempien sovintoyritysten epäonnistumisen vuoksi.

Pirkanmaan käräjäoikeus korostaa tuomioistuinsovittelun etuja ja katsoo, että sen esteenä vaikuttaa olevan lähinnä se, etteivät asianosaiset koe asiassa olevan edellytyksiä sovinnolle. Selvityksessä esitetyt sovittelun esteet liittyvät pikemminkin tuomioistuimen ulkopuolisiin sovittelumenettelyihin.

Pohjanmaan käräjäoikeus katsoo, että pienempien yritysten toimintaedellytykset ovat kehnot verrattuna isoihin yrityksiin. PK-yritysten riitojen käsittely on on isoihin yhtiöihin verrattuna jäänyt erilaisten järjestelyjen varaan.

2.1.6 Julkisuus- ja maineriski

Kymenlaakson käräjäoikeus, *Päijät-Hämeen käräjäoikeus* ja *Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri* pitävät sovittelumenettelyjen käytön esteenä pelkoa yrityssalaisuuksien julkitulosta. *Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiirin* mukaan kyseinen pelko liittyy tuomioistuinsovitteluun.

Länsi-Uudenmaan käräjäoikeus, *Suomen Yrittäjät ry* ja *Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri* pitävät riskiä kielteisestä julkisuudesta sovittelun käytön esteenä. *Suomen Yrittäjät ry* katsoo aiheelliseksi PK-yritysten huolen julkisuuden vaikutuksesta tuleviin liiketoimintaneuvotteluihin ja yrityksen asemaan markkinoilla.

2.1.7 Sovittelijan asiantuntemus

Kymenlaakson käräjäoikeus, Pohjanmaan käräjäoikeus ja Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri katsovat erityisesti tuomioistuinsovittelussa esteeksi epäluottamuksen tuomioistuinsovittelijoiden tietotaitoon liiketoiminta-asioissa.

Vaasan hovioikeus sen sijaan katsoo luottamuksen puutteen sovittelijaa kohtaan liittyvän tuomioistuimen ulkopuoliseen menettelyyn. Tuomioistuinsovittelussa sovittelijana on riippumaton tuomari, mutta tuomioistuimen ulkopuolisessa sovittelussa vastapuoli saattaa esittää sovittelijan valintaa, jolloin tätä kohtaan voi olla luottamuspula.

2.1.8 Muut esteet

Pirkanmaan käräjäoikeus, apulaisoikeusasiamies ja Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri katsovat, että tuomioistuimen ulkopuolisen sovittelumenettelyn esteenä on menettelyn sääntelemättömyys.

Suomen Lakimiesliitto ry pitää sovittelumenettelyjen käytön esteenä järjestelmän pirstaloituneisuutta sekä haasteena nk. kaupallisten ad hoc -sovittelujen henkilöitymistä, mikä voi pahimmillaan aiheuttaa haasteita palvelujen saatavuudessa.

Länsi-Uudenmaan käräjäoikeus katsoo sovittelun käytön mahdolliseksi esteeksi osapuolten vallan välisen epätasapainon.

Helsingin käräjäoikeus, Itä-Uudenmaan käräjäoikeus ja Suomen Yrittäjät ry pitävät sovittelun esteenä yritysten riidanratkaisulausekkeita, joissa sovittelua ei huomioida tarpeeksi.

Suomen Lakimiesliitto ry korostaa, että tuomioistuinsovittelun haasteet liittyvät tuomioistuinten rahoituksen puutteellisuuteen. Sovitteluun liittyvien tehtävien hoitaminen edellyttää oikeudenhoidon resurssien merkittävää lisäystä, joka on edellytyksenä asianosaisten oikeusturvaan liittyvien seikkojen sekä virkatuomareiden jatkokouluttamisen ja osaamisen varmistamiseksi.

2.2 Riita-asiain oikeudenkäyntimenettelyn kehittäminen sovittelumenettelyjen nykyistä suuremman hyödyntämisen suuntaan

2.2.1 Lausunnonantajien kannat

Lausunnonantajilta kysyttiin, tulisiko riita-asiain oikeudenkäyntimenettelyä kehittää sovittelumenettelyjen nykyistä suuremman hyödyntämisen suuntaan ja millä tavalla.

Lähes kaikki lausunnonantajat kannattavat sovittelumenettelyjen kehittämistä nykyistä suuremman hyödyntämisen suuntaan, mutta ehdotukset kehittämisen keinojen osalta eroavat toisistaan. Suurin osa lausunnonantajista, myös kehitysehdotuksia antaneet, korostavat tuomioistuinsovittelun etuja.

Etelä-Karjalan kärjäoikeus, Itä-Uudenmaan kärjäoikeus, Keski-Suomen kärjäoikeus, Kymenlaakson kärjäoikeus, Länsi-Uudenmaan kärjäoikeus ja Suomen tuomari-liitto ry pitävät oikeudenkäyntimenettelyn kehittämisen keinona ainakin osittain lainsäädäntömuutoksia.

Muut lausunnonantajat ehdottavat oikeudenkäyntimenettelyn kehittämiseksi ensisijaisesti, tai yksittäisten lainsäädäntömuutosten sijaan, muita keinoja.

KRIL moittii selvitystä siitä, että siinä keskitytään keskitytään yksinomaan sovittelumenettelyn kehittämisen arviointiin ja korostaa lautakuntamenettelyn etuja.

2.2.2 Lausunnonantajien ehdottamat keinot riita-asioiden oikeudenkäyntimenettelyn kehittämiseksi

2.2.2.1 Lainsäädäntömuutokset

Länsi-Uudenmaan kärjäoikeus ehdottaa sovitteluhaluuden ilmoittamisen edellyttämistä osana haastehakemusta (oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 2 §).

Itä-Uudenmaan kärjäoikeus ehdottaa oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 2 ja 10 §:n liitettäväksi säännökset riita-asian osapuolien velvollisuudesta ottaa kantaa tuomioistuinsovittelun aloittamiseen esimerkiksi niin, että kielteinen kanta olisi perusteltava.

Suomen tuomariliitto ry:n mukaan asianajajien lisäksi myös ns. lupalakimiehet tulisi velvoittaa arvioimaan, onko asiassa mahdollisuutta sovinnolliseen ratkaisuun tai vaihtoehtoisten riidanratkaisumenetelmien käyttöön. Säännös voitaisiin lisätä luvan saaneista oikeudenkäyntiavustajista annetun lain 8 §:ään.

Kymenlaakson käräjäoikeus katsoo, että sovittelijoiksi haluavat tuomarit tulisi lainsäädännön tasolla velvoittaa sovittelukoulutukseen, johon osallistumista olisi harkittava edellytykseksi myös tuomioistuimessa toimiville asianajajille ja lupalakimiehille. Oikeudelle järjestää sovittelukoulutusta olisi säädettävä riittävät kriteerit, jotta sitä voisivat järjestää myös yksityiset tahot.

Keski-Suomen käräjäoikeus pitää tärkeänä muuttaa asianajajien laskutusperuste toimenpide- ja asiakohdaiseksi eli suhteellisen kiinteäksi palkkioksi, joka ei riipu käytettyjen tuntien määrästä. Saksassa näin on tarkasti määritelty lain tasolla.

Etelä-Karjalan käräjäoikeus ehdottaa, että lainsäädäntö velvoittaisi laajoissa riita-asioissa selvittämään aina ensin asinosaisen suostumuksen tuomioistuinsovitteluun.

Ei muutoksia lainsäädäntöön

Helsingin hovioikeus, Pirkanmaan käräjäoikeus, Lapin käräjäoikeus, Länsi-Uudenmaan käräjäoikeus, oikeuskansleri, apulaisoikeusasiamies, Länsi- ja Sisä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri sekä *professori Matti Tolvanen* eivät pidä lainsäädäntöä puutteellisenä tai ainakaan esteenä sovittelun edistämiseksi, koska lainsäädäntö on jo sovittelumyönteinen tai mahdollistaa nykyisellään sovittelun tehokkaan käytön. *Helsingin hovioikeus* pitää olennaisempana pyrkiä poistamaan sovittelumenettelyn käytön esteitä, jotta asianosaiset hyödyntäisivät tuomioistuinsovittelua laajemmin.

2.2.2.2 Tiedottaminen

Helsingin käräjäoikeus, Lapin käräjäoikeus, Länsi-Uudenmaan käräjäoikeus, Pohjanmaan käräjäoikeus, Päijät-Hämeen käräjäoikeus, Satakunnan käräjäoikeus, apulaisoikeusasiamies, Tuomioistuinvirasto, Suomen Lakimiesliitto ry, EK sekä *Länsi- ja Sisä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri* katsovat, että sovittelumenettelyä koskevan tiedon jakaminen yrityksille sekä yleisen tietoisuuden lisääntyminen edistäisivät sovittelun käyttöä.

Päijät-Hämeen käräjäoikeus, Tuomioistuinvirasto ja *EK* korostavat tuomioistuinten roolia sovittelumenettelyä koskevan tiedon jakamisessa. Sen sijaan *Etelä-Pohjanmaan käräjäoikeus* ja *Suomen tuomariliitto ry* toteavat, että tuomioistuimet informoivat jo osapuolia aktiivisesti sovittelun mahdollisuudesta. *Suomen tuomariliitto ry* katsoo, että sovinnon syntyminen ja sen ajankohta ovat asianosaisten sovintohalukkuuden varassa, eivätkä johdu tuomioistuinten toimista tarjota sovintoa.

Satakunnan käräjäoikeus katsoo, että riita-asia- oikeudenkäyntimenettelyn kehittämiseksi tulisi olla velvollisuus jo ennen valmisteluvaihetta selvittää asianosaisille vaihtoehtoja riita-asian sopimiseen. Tietoa tulisi jakaa myös muusta kuin tuomioistuinsovittelusta.

2.2.2.3 Sovittelun tasalaatuisuuden ja sovittelukulttuurin edistäminen

Rovaniemen hovioikeus, Turun hovioikeus, Lapin kärjäoikeus, Länsi-Uudenmaan kärjäoikeus, Pirkanmaan kärjäoikeus, Pohjanmaan kärjäoikeus ja Tuomioistuinvirasto kiinnittävät huomiota sovittelun tasalaatuisuuden haasteisiin eli sovittelumenettelyn käytön vaihtelevuuteen tuomioistuinten, tai tuomareiden, välillä.

Rovaniemen hovioikeus, Helsingin kärjäoikeus, Itä-Uudenmaan kärjäoikeus, Keski-Suomen kärjäoikeus, Kymenlaakson kärjäoikeus, Länsi-Uudenmaan kärjäoikeus, Pirkanmaan kärjäoikeus, Pohjanmaan kärjäoikeus, EK sekä Länsi- ja Sisä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri katsovat sovittelijoiden koulutuksen olevan keino oikeudenkäyntimenettelyjen kehittämiseksi ja sovittelun edistämiseksi sekä tasalaatuisuuden turvaamiseksi.

Rovaniemen hovioikeus katsoo, että sovittelun käyttöä voitaisiin lisätä kehittämällä sovittelijoiden erityisosaamista ja hyödyntämällä tuomareiden jo tapahtunutta erikoistumista sovittelutoiminnassa. Myös *Pohjanmaan kärjäoikeus* pitää mahdollisena lisätä kärjäoikeuksien isompien yksikköjen osalta erikoistumista, joka kuitenkin on ristiriitainen kysymys kärjätuomarin työn yleisluontoisuuden vuoksi. *Itä-Uudenmaan kärjäoikeuden* mukaan tulisi pyrkiä parantamaan osapuolten mahdollisuuksia saada etukäteen tietoja sovittelijoiden erityisosaamisesta.

Itä-Uudenmaan kärjäoikeuden mukaan tuomareiden koulutuksen lisäksi tulisi harkita palautejärjestelmän luomista.

Etelä-Pohjanmaan kärjäoikeus, Päijät-Hämeen kärjäoikeus ja Suomen tuomariliitto ry korostavat, että tuomioistuinsovittelijat ovat jo koulutettuja. Koulutukseen panostetaan ja se on laadukasta. *Oulun kärjäoikeus ja Suomen tuomariliitto ry* toteavat, että sovittelumenettelyn aktivointiprojektit kärjäoikeuksissa ovat lisänneet sovittelujen määrää huomattavastikin. *Pirkanmaan kärjäoikeus* katsoo, että ns. sovitteluprojektien hyödyt olisi tärkeää omaksua laajemmin kärjäoikeuksissa.

Helsingin kärjäoikeus ja Tuomioistuinvirasto katsovat, että sovittelumääriä voidaan kasvattaa ja eroja tasata asenteiden ja konfliktinratkaisukulttuurin muutoksella, jonka keskiössä ovat avustajat ja tuomioistuimet. *Turun hovioikeuden* käsityksen mukaan kulttuurinmuutoksen aikaansaaminen voisi tapahtua edesauttamalla tuomioistuinten tehostamaan toimintaansa tällä sektorilla, mikä voisi luontevimmin tapahtua tuomioistuinten tulosneuvotteluissa.

Apulaisoikeusasiamies ja EK katsovat, että myös oikeudenkäyntiavustajat tulisi saada suhtautumaan sovitteluun myönteisesti ja tarjoamaan sitä vaihtoehtona, mitä *Helsingin hovioikeuden, Rovaniemen hovioikeuden, Itä-Uudenmaan kärjäoikeuden, oikeuskanslerin,*

apulaisoikeusasiamiehen ja Suomen velalliset ry:n mukaan kehittäisi tietoisuuden ja koulutuksen lisääminen. *Apulaisoikeusasiamiehen* mukaan avustajien tulisi pyrkiä aktiivisesti edistämään sovintoa jo ennen asian vireille laittoa tuomioistuimeen, minkä lisäksi sovittelua ei tulisi nähdä pelkästään tuomioistuinprosessiin kiinteästi liittyvänä, vaan sitä edeltävänä tai sille vaihtoehtoisena menettelynä.

Etelä-Pohjanmaan kärjäoikeus, Pirkanmaan kärjäoikeus, Pohjanmaan kärjäoikeus, Päijät-Hämeen kärjäoikeus, Tuomioistuinvirasto sekä *Länsi- ja Sisä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri* katsovat, että sovittelumenettelyjen käyttöä edistää, myös tulevaisuudessa, yhteistyö eri toimijoiden välillä. Lausunnonantajat mainitsevat muun muassa tuomioistuinten ja vastuutuomariverkoston puitteissa tehdyn yhteistyön, sidosryhmäyhteistyön, Tuomioistuinviraston yhdessä tuomarinkoulutuslautakunnan kanssa järjestämät koulutukset sekä tuomioistuinten yhteydenpidon avustajakuntaan.

EK ehdottaa sovittelun käytön lisäämiseksi ja harmonisoimiseksi sitä, että sovittelijana toimivien virkatuomarien määrä olisi suhteessa sama jokaisessa kärjäoikeudessa.

Turun hovioikeus, Itä-Uudenmaan kärjäoikeus ja Lapin kärjäoikeus katsovat, että tuomioistuinsovitteluun tulisi olla käytettävissä asianmukaiset tilat, mikä edistäisi sovittelun käyttöä ja tasalaatuisuutta.

Pirkanmaan kärjäoikeus pitää tarpeellisena kehittää myös valtakunnallista ohjeistusta.

2.2.2.4 Suorat sovitteluhakemukset

Rovaniemen hovioikeus, Helsingin kärjäoikeus, Länsi-Uudenmaan kärjäoikeus, Pohjanmaan kärjäoikeus ja Päijät-Hämeen kärjäoikeus kannattavat sovintomenettelyjen hyödyntämisen lisäämiseksi resursseja ja asianosaisten kustannuksia säästävien suorien sovitteluhakemusten käyttöä.

Päijät-Hämeen kärjäoikeus korostaa suoran sovitteluhakemuksen käyttämisen edellyttävän sitä, että avustaja tarjoaa tuomioistuinsovittelua vaihtoehtona päämiehelleen.

Rovaniemen hovioikeus ja Länsi-Uudenmaan kärjäoikeus katsovat, että suorien sovitteluhakemusten käyttöä voidaan edistää lisäämällä avustajien tietoisuutta niistä. *Helsingin kärjäoikeus* katsoo, että suorien sovitteluhakemusten määrän lisääminen edellyttää ensisijaisesti oikeudenkäyntiavustajien kulttuurin muuttumista. Avustajilta kuulee aika ajoin käsityksiä, joiden mukaan sovittelumenettelyn ehdottaminen ja suoran sovitteluhakemuksen jättäminen voidaan tulkita heikkouden merkiksi.

2.2.2.5 Sovinnon selvittäminen mahdollisimman aikaisin

Vaasan hovioikeus, Etelä-Karjalan kärjäoikeus, Helsingin kärjäoikeus, Kymenlaakson kärjäoikeus, Länsi-Uudenmaan kärjäoikeus, Oulun kärjäoikeus, Pirkanmaan kärjäoikeus, Päijät-Hämeen kärjäoikeus, oikeuskansleri, Suomen Asianajaliitto ja Suomen sovittelufoorumi ry katsovat, että sovittelun mahdollisuus olisi hyödyllistä selvittää mahdollisimman aikaisessa vaiheessa muun muassa osapuolille aiheutuvien kustannusten ja kärjäoikeuksien resurssien säästämiseksi.

Rovaniemen hovioikeus, Vaasan hovioikeus, Etelä-Savon kärjäoikeus ja Pohjois-Savon kärjäoikeus katsovat, että sovinnon mahdollisuutta tulisi arvioida ja sovintoa edistää jo ennen oikeudenkäyntimenettelyä. *Vaasan hovioikeus* toteaa, että tuomioistuinsovittelun arviointi jo ennen valmisteluistuntoa lyhentää myös tuomioistuinkäsittelyn kestoa, kun riidan kohteet täsmentyvät.

Toisaalta *Helsingin kärjäoikeus, Päijät-Hämeen kärjäoikeus ja Suomen Asianajaliitto* huomauttavat, että sovintoa ei aina pystytä heti saavuttamaan ja sovinnon mahdollisuus on tärkeää säilyttää myös asian myöhemmissä vaiheissa.

Oulun kärjäoikeus ja apulaisoikeusasiamies toteavat, että tuomarit pyrkivät oikeudenkäynnin aikana useassa vaiheessa sopimiseen ja heitä ohjeistetaan aktiiviseen sovinnon selvittämiseen. *Oulun kärjäoikeus* huomauttaa, että valmisteluistuntoa tai sovittelua myöhemmässä vaiheessa syntyvät sovinnot liittyvät pääasiassa muihin kuin tuomioistuimesta liittyviin seikkoihin, kuten ajan kulumiseen, asian luonteeseen tai ”kypsymiseen” sopimista varten tai asianosaisten tarpeeseen selvittää keskeneräisiä asioita.

2.2.2.6 Muita perusteluja

Vaasan hovioikeus, oikeuskansleri ja Länsi- ja Sisä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri pitävät vaihtoehtoisten riidanratkaisukeinojen kehittämistä tarpeellisena.

Vaasan hovioikeus katsoo, että tuomioistuinten ulkopuolisen sovintomenettelyn tulisi olla tehokas, nopea ja kustannuksiltaan kohtuullinen, jotta se houkuttelisi osapuolet käyttämään menettelyä silläkin riskillä, ettei menettely johda sovintoon. Tuomioistuinsovittelun mukainen kulujärjestely, jossa osapuolet vastaavat itse omista sovintomenettelyn kuluistaan voi alentaa halua aloittaa tuomioistuimen ulkoinen sovintomenettely.

Pirkanmaan kärjäoikeus katsoo, että tuomioistuimen ulkopuolisen sovittelun osalta välimiesmenettelystä annettua lakia voitaisiin kehittää tavoittamaan paremmin pienet ja keskisuuret yritykset siten, että sovittelusta saadaan tarkat säännökset ja kustannuksille järkevä hinnoittelu.

Sen sijaan *Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri* näkee tarvetta keskittyä tuomioistuinsovittelun haasteelliseksi koettujen puolien kehittämiseen, koska tuomioistuinten ulkopuolisten sovittelumenettelyjen linkittäminen osaksi riita-asian oikeudenkäyntiä on ongelmallisempaa mm. menettelyjen kirjavuuden, alueellisten erojen, sääntelemättömyyden ja ratkaisujen täytäntöönpanokelpoisuuteen liittyvien ongelmien vuoksi.

Suomen Yrittäjät ry ja Suomen velalliset ry katsovat, että riita-asioiden kevennettyä menettelyä tulisi kehittää.

Korkein oikeus kannattaa lähtökohtaisesti menettelyitä, joilla voidaan edistää riitojen sovinnollista ratkaisua. Sovittelumenettelyssä on perusteltua säilyttää joustavuus ja kustannustehokkuus.

Kanta-Hämeen käräjäoikeus katsoo, että sovittelumenettelyjen kehittäminen ei saa olla vaihtoehto varsinaisten riita-asioiden oikeudenkäyntimenettelyn ongelmien, kuten oikeudenkäynnin kustannusten ja kohtuuttoman pitkän keston, poistamispyrkimyksille.

Keski-Suomen käräjäoikeus pitää tärkeänä, että sovinnon edistäminen säilyy tuomarin velvollisuutena koko riidan käräjäoikeuskäsittelyn aikana. Tuomareiden jo nykyisin harjoittama aktiivinen toiminta sovinnon aikaansaamiseksi esimerkiksi sovintoehdotuksen tekemisellä ei pitäisi johtaa tuomarin esteellisyyteen.

Oikeuskansleri tuo esille perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen näkökulmasta, että laajojen riita-asioiden oikeudenkäyntien kesto samoin kuin riita-asioiden oikeudenkäyntien kuluriski ovat oikeuden saatavuuteen ja siten myös oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin toteutumiseen liittyvä ongelma. Myös *Länsi- ja Sisä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri* katsoo kuluriskin ongelmalliseksi oikeussuojan kannalta.

Suomen Yrittäjät ry katsoo, että PK-yritysten mahdollisuutta saattaa riita-asiat tuomioistuinten käsiteltäväksi tulee helpottaa ratkaisemalla esimerkiksi kysymys yrityksille sovittelusta aiheutuvasta julkisuushaitasta.

Kymenlaakson käräjäoikeus ehdottaa lainsäädännön muuttamista ”kannustavammaksi” siten, että laissa painotetaan sovitteluhakemusten ensisijaisuutta yhdistettynä dispositiivisissa riita-asioissa edellytettynä menettelyltään kevyeen ja asianosaisille maksuttomaan esisovitteluvollisuuteen.

Suomen Sovittelufoorumi ry:n mukaan asianosaiset voisi velvoittaa pakolliseen alustavaan keskusteluun, jossa kartoitettaisiin osapuolten näkemyksiä ja riidanratkaisuvaihtoehtoja. Kyse ei olisi sovittelusta, vaan epämuodollisesta keskustelusta, joka ei korvaisi tuomarin toimesta valmisteluistunnossa tapahtuvaa sovinnonedistämistä.

Etelä-Savon kärjäoikeus katsoo, että sovittelumenettelyn tulisi edeltää varsinaista oikeudenkäyntivaihetta ja koskea kattavasti kaikkia riita-asioita ja asianosaistahoja. Mahdollisuutta menettelyyn voisi priorisoida erityisesti ns. ”riitautuneiden summaristen asioiden” kohdalla riitautusten ollessa asiallisesti perusteltu.

2.3 Pakollinen alustava sovitteluistunto

2.3.1 Lausunnonantajien kannat

Lausunnonantajilta kysyttiin, pitäisikö alustavaan sovitteluistuntoon osallistumisesta säätää laissa.

Rovaniemen hovioikeus, Vaasan hovioikeus, Helsingin kärjäoikeus, Keski-Suomen kärjäoikeus, Kymenlaakson kärjäoikeus sekä *Pohjanmaan kärjäoikeus* kannattavat ehdotusta.

Itä-Uudenmaan kärjäoikeus, Länsi-Uudenmaan kärjäoikeus, Pohjois-Savon kärjäoikeus, oikeuskansleri, Suomen Asianajajaliitto, Suomen Sovittelufoorumi ry, Suomen Yrittäjät ry ja *Suomen velalliset ry* suhtautuvat ehdotukseen varauksella tai katsovat tarpeelliseksi selvittää sitä tarkemmin.

Muut lausunnonantajat eivät lähtökohtaisesti kannata ehdotusta.

KRIL ei lausunut kysymyksen osalta.

2.3.2 Ehdotusta kannattavien perustelut

Vaasan hovioikeuden mukaan lakisääteinen sovittelumenettely lisäisi osapuolten ja sovittelijan luottamusta ja sitoutumista menettelyyn, minkä lisäksi avustajien olisi helpompaa tarjota sovittelua epäroivälle asiakkaalle. Myös vakuutusyhtiöiden olisi helpompi hyväksyä korvauspäätöksissään sovintomenettelyn vaikutus sekä muokata oikeusturvavakuutustensa ehtoja tuomioistuinten ulkopuoliseen sovintomenettelyyn soveltuviksi.

Vaasan hovioikeus katsoo mahdolliseksi Norjan tyyppisen järjestelyn, jossa sovintomenettely olisi lähtökohtaisesti pakollinen yritysten välisissä riidoissa ennen kanteen nostamista, mikä edellyttäisi laajempaa riita-asioiden käsittelyn selvitystä ja uudistamista. Vaihtoehtoisesti tuomioistuinsovittelua olisi mahdollista pyytää ennen kanteen nostamista.

Rovaniemen hovioikeus katsoo, että suoraan kanteella vireille tulevissa dispositiivisissa asioissa tulisi harkita lainsäädännön uudistamista sovinnon edellytysten ensisijaisen selvittämisen mahdollistamiseksi.

Rovaniemen hovioikeus, Kymenlaakson käräjäoikeus ja Pohjanmaan käräjäoikeus katsovat, että sovinnon edellytysten selvittämisellä alustavassa istunnossa tai vastaavassa tapausmisessä vältettäisiin päällekkäistä työtä, minkä lisäksi se nopeuttaisi ja tehostaisi riitojen käsittelyä tuomioistuimessa sekä säästäisi kustannuksia.

Helsingin käräjäoikeus katsoo, että aikaisessa vaiheessa tapahtuva säännönmukainen menettely antaisi riita-asioiden osapuolille yhdenvertaiset mahdollisuudet saada tietoa sovittelusta ja harkita sitä. Keskustelut voitaisiin järjestää esimerkiksi videoyhteyksin ja niille tarkoituksenmukaisin ajankohta on haastehakemuksen tiedoksiannon ja vastauksen antamisen jälkeen, sillä *Helsingin käräjäoikeus* ei pidä mahdollisena sitä, että käräjäoikeuteen vireille tulevassa asiassa ei olisi nimettyä puheenjohtajaa. Varsinaisen sovitteluistunnon tulisi jatkossakin olla vapaaehtoista.

Keski-Suomen käräjäoikeuden mukaan ehdotus toisi tuomioistuimille kustannussäästöjä, minkä lisäksi sovittelujen määrä voisi lisääntyä, kun sitä pidettäisiin oikeudenkäyntiin kuuluvana osana. Osapuoli voisi kuitenkin sovittelun alkamisen jälkeen keskeyttää ja lopettaa sovittelun. Yleensä pakolliseen sovittelujärjestelmään kuuluu mahdollisuus kieltäytyä sovittelusta ilman syytä tai perustellusta syytä, mistä voisi seurata erityinen kuluvastuu vastapuolen kuluista lopputuloksesta riippumatta.

Keski-Suomen käräjäoikeus katsoo, että pakollista sovittelua voisi pilotoida joissakin käräjäoikeuksissa ja sen tulisi koskea aluksi pienriitamenettelyssä käsiteltäviksi arvioituja riita-asioita, minkä jälkeen osoittautuessaan toimivaksi, voitaisiin se laajentaa kaikkiin asioihin. Tuomioistuinsovittelun tulee kuitenkin olla jatkossakin ”fasilitatiivista”, minkä lisäksi sovittelijoille pitäisi laatia eettinen ohjeistus.

2.3.3 Ehdotukseen varauksella suhtautuvien perustelut

Länsi-Uudenmaan käräjäoikeus, oikeuskansleri, Suomen Asianajajaliitto, Suomen Sovittelufoorumi ry ja Suomen Yrittäjät ry pitävät ehdotusta istunnon pakollisuudesta ongelmallisena, koska toimiva sovittelumenettely perustuu osapuolten vapaaehtoisuuteen.

Itä-Uudenmaan käräjäoikeus ja Länsi-Uudenmaan käräjäoikeus kannattavat sovittelun käytön edistämistä tuomioistuimissa ja katsovat, että alustava sovitteluistunto voisi olla hyödyllinen, mutta korostavat *Suomen Yrittäjät ry:n* kanssa, etteivät kaikki asiat lainkaan

sovi sovitteluun. *Itä-Uudenmaan kärjäoikeuden* mukaan pakollisuuteen tulisivat siksi säätää poikkeus koskemaan tilanteita, joissa pakollinen sovitteluistunto arvioidaan tarpeettomaksi.

Itä-Uudenmaan kärjäoikeuden mukaan pakollinen istunto sopisi pieniin riitoihin, joissa oikeudenkäyntikulut ovat sovinnon esteenä. Se yhdenmukaistaisi prosessia, koska nyt sovittelun tarjoaminen riippuu kärjätuomarin aktiivisuudesta. Ehdotus vaatisi kuitenkin tuomioistuinten resurssien lisäämistä. Sovinnon mahdollisuus tulisi selvittää aikaisessa vaiheessa ja alustava sovitteluistunto järjestää nopeasti riidan vireille tulon jälkeen.

Suomen Yrittäjät ry:n mukaan sovintohalukkuuden puuttuessa pakollinen sovitteluistunto johtaa niin yritysten kuin tuomioistuimenkin resurssien tuhlaamiseen.

Suomen velalliset ry:n mukaan lakiin voitaisiin kirjata sovittelumenettelyn ensisijaisuus, mutta katsoo *Suomen Sovittelufoorumi ry:n* kanssa, että pakollisuus tulisi koskea vain intressiltään pieniä riitoja tai *Suomen Sovittelufoorumi ry:n* mukaan asioita, jotka muista syistä sopivat raskaan oikeudenkäynnin sijasta paremmin sovitteluun.

Suomen velalliset ry pitää mahdollisena myös säätää prosessista, jossa dispositiivinen riita-asia aina ensin yritettäisiin ratkaista molempien osapuolten suostumuksella sovitteluistunnossa.

Länsi-Uudenmaan kärjäoikeuden mukaan asiat ”kypsyvät” sovitteluun eri tahdissa ja sovinnon tarjoaminen eri vaiheissa on tärkeää, minkä lisäksi oikeudenkäynnin laadukas valmistelu edesauttaa sovinnon syntymistä. Alustava sovitteluistunto edellyttää käsittelijältä asiaan perehtymistä ja voi aiheuttaa lisävaiheen oikeudenkäyntiin kokonaisuutena. Pääsy oikeuteen ei saisi estyä tai liiaksi hidastua.

Itä-Uudenmaan kärjäoikeus ehdottaa järjestettäväksi riita-asioiden prosessin alkuvaiheessa nykyistä useammin ns. alustavan valmisteluistunnon, jossa sovitaan jutun aikataulusta ja valmistelutoimista sekä voidaan päättää sen siirtämisestä tuomioistuinsovitteluun. Istunto voitaisiin järjestää etänä ja sen nimi voisi olla muukin kuin ”sovitteluistunto”. Tehokkuuden vuoksi istunnon järjestämisen tulisi olla tuomarin tehtävä.

Suomen Asianajajaliitto katsoo mahdolliseksi vaihtoehdoksi selvityksen mukaisen ”First meeting of the parties”, jossa käytäisiin läpi prosessin kulku, sovinnon mahdollisuus ja käytävissä olevat sovittelumenettelyt. Vaihtoehtoisesti voitaisiin säätää prosessista, jossa dispositiivinen riita-asia oletetusti sisältäisi sovitteluistunnon, joka vain osapuolten nimenomaisilla ilmoituksilla voitaisiin jättää järjestämättä. *Suomen Asianajajaliitto* ei kuitenkaan kannata kategorista velvoitetta osallistua sovitteluistuntoon.

Ehdotuksen tarkempi selvittäminen

Pohjois-Savon kärjäoikeus kannattaa vaihtoehdon tarkempaa selvittämistä, sillä aikaisessa vaiheessa saatu sovintoratkaisu on asianosaisille täysimittaista oikeudenkäyntiä merkittävästi edullisempi vaihtoehto.

Länsi-Uudenmaan kärjäoikeus toteaa, että pakolliseen sovitteluun liittyviä hyötyjä ja haasteita tulisi edelleen selvittää niiden maiden osalta, joissa se on käytössä. Menettelyn määritelmä on mietittävä huolella, jotta siitä ja sen tavoitteista annetaan oikea kuva suhteessa muihin sovinto- ja sovittelumenettelyihin. Sovittelua koskevaa tutkimustietoa on tärkeää hyödyntää.

Oikeuskansleri katsoo, että Suomessa olisi perusteltua selvittää tarkemmin Norjan sääntelyä, jossa riita-asian käsittelyn alkuvaiheessa on prosessinedellytystä muistuttavana seikkana selvitys siitä, että riitaa on yritetty ratkaista sovittelun keinoin.

2.3.4 Ehdotukseen kielteisesti suhtautuvien perustelut

Sovittelu perustuu vapaaehtoisuuteen

Lähes kaikki ehdotukseen kielteisesti suhtautuvat lausunnonantajat korostavat osapuolten vapaaehtoisuutta sovittelun lähtökohtana tai keskeisenä periaatteena.

Turun hovioikeus, Etelä-Karjalan kärjäoikeus, Etelä-Pohjanmaan kärjäoikeus, Pirkanmaan kärjäoikeus, Päijät-Hämeen kärjäoikeus, Suomen tuomariliitto ry, EK sekä Länsi- ja Sisä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri katsovat, ettei sovitteluun pakottaminen lisäisi sovintomyönteisyyttä tai sovittelun tuloksellisuutta.

Helsingin hovioikeus ja Suomen tuomariliitto ry katsovat, että pakollinen sovittelu voi heikentää asianosaisten kokemusta menettelyn oikeudenmukaisuudesta. *Professori Matti Tolvanen* toteaa, että jos sovintoa ei synny avustajienkaan avulla, on epätodennäköistä, että se syntyisi pakollisessa sovittelussa.

Helsingin hovioikeus, Turun hovioikeus, Etelä-Karjalan kärjäoikeus, Etelä-Savon kärjäoikeus, Lapin kärjäoikeus, Päijät-Hämeen kärjäoikeus ja Satakunnan kärjäoikeus painottavat, että kaikki asiat eivät sovellu lainkaan sovittelussa ratkaistaviksi.

Korkein oikeus, Turun hovioikeus, Etelä-Karjalan kärjäoikeus, Etelä-Pohjanmaan kärjäoikeus, Etelä-Savon kärjäoikeus, Kanta-Hämeen kärjäoikeus, Oulun kärjäoikeus, Päijät-Hämeen kärjäoikeus, Satakunnan kärjäoikeus, Tuomioistuinvirasto, Suomen Lakimiesliitto ry, Suomen tuomariliitto ry sekä Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri

katsovat, että epäonnistuessaan tai mikäli sovinnolle ei ole edellytyksiä, alustava sovitteluistunto pidentää oikeudenkäyntien kestoa sekä lisää niistä aiheutuvia kustannuksia, mikä *Turun hovioikeuden* ja *Suomen tuomariliitto ry:n* mukaan heikentäisi oikeuden saavutettavuutta.

Turun hovioikeus ja *Pirkanmaan kärjäoikeus* toteavat, että epäonnistunut sovittelu myös lisää päällekkäistä työmäärää tuomioistuimissa. *Oulun kärjäoikeus* katsoo, että se hankaloittaisi sovinnon saavuttamista jatkossa ja toteaa, että ns. Italian mallissa pakollisuuden täyttää jo se, että osapuoli jättää saapumatta sovitteluistuntoon eli tosiasiaa kieltäytyy sovittelusta.

Korkein oikeus, *Helsingin hovioikeus*, *Lapin kärjäoikeus*, *Oulun kärjäoikeus* ja *Päijät-Hämeen kärjäoikeus* painottavat, että asianosaisella tulee aina olla oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva asia tuomioistuimen päätettäväksi ja *korkein oikeus* korostaa, että tähän tulee olla myös tosiasialliset mahdollisuudet, minkä lisäksi asianosaisella on oikeus saada riitaan täytäntöönpanokelpoinen ratkaisu kohtuullisessa ajassa.

Nykyisin käytössä olevat sovittelumenetelmät ja säännökset toimivia

Korkein oikeus, *Tuomioistuinvirasto*, *Suomen Lakimiesliitto ry* ja *Suomen tuomariliitto ry* eivät näe tarvetta pakolliselle sovitteluistunnolle, koska nykyisessä tuomioistuinsovittelessa ja riita-asian oikeudenkäyntimenettelyn eri vaiheissa on jo mahdollista edistää sovintoa, mikä *korkeimman oikeuden* ja *Tuomioistuinviraston* mukaan edistää pakollista sovitteluistuntoa paremmin oikeudenkäyntien joutuisuutta ja kustannustehokkuutta.

Myös *Helsingin hovioikeus*, *Kanta-Hämeen kärjäoikeus*, *Lapin kärjäoikeus* ja *Satakunnan kärjäoikeus* katsovat nykyisten sovinnon edistämistä koskevien säännösten olevan riittäviä.

Helsingin hovioikeus katsoo, että alustavaa sovitteluistuntoa vastaava menettely on jo toteutettavissa suorilla sovitteluhakemuksilla.

Oulun kärjäoikeus huomauttaa, että sovitteluun pääsee halutessaan muutamassa kuukaudessa lähes kaikkialla Suomessa, eikä pidä ongelmana selvityksessä esille tuotua harvinaista riskiä sovinnon edistämisestä syntyvästä tuomarin esteellisyydestä.

Päijät-Hämeen kärjäoikeus toteaa, etteivät tuomioistuinsovittelu ja oikeudenkäyntimenettely aiheuta merkittävää päällekkäistä työtä, koska riita-asian valmistelun yhtenä tarkoituksena on selvittää sovinnon edellytykset, eikä oikeudenkäyntiasiaan määrätty tuomari mahdollisen sovitteluvaiheen aikana tee asiassa päällekkäistä toimenpiteitä.

Lapin käräjäoikeus, Pirkanmaan käräjäoikeus sekä EK korostavat, että sovittelua voidaan edistää tarpeeksi tiedottamalla sovittelumenettelystä, selvittämällä aktiivisesti osapuolten halukkuutta sovitteluun ja tarjoamalla sitä vaihtoehdoksi. Korkein oikeus ja Tuomioistuinvirasto katsovat, että tuomareiden sovitteluosaaminen on jo varsin hyvällä tasolla ja heillä on taitoa tunnistaa asiat, joissa sovittelua kannattaa yrittää.

Muita perusteluja

Korkein oikeus katsoo sovittelun hyödyt mielessä pitäen, että sovittelumenettelyyn tulee ohjata tapauskohtaisesti vain asiat, joissa sovinto on realistinen vaihtoehto.

Helsingin hovioikeus katsoo, että mikäli alustavasta sovitteluistunnosta säädettäisiin laissa, tulisi asianosaisille aiheutuvien tarpeettomien kustannusten välttämiseksi selvittää edellytyksiä asian jatkokäsittelylle tilanteissa, joissa asiaa ei sovittaisi sovitteluistunnossa. Riita-asian käsittelyä edistäisi alustavassa sovitteluistunnossa asianosaisten myötävaikutuksella laadittava luettelo asian riidattomista ja riitaisista seikoista.

Turun hovioikeus viittaa selvityksessä mainittuun siitä, että Italiassa on selkeimmin Euroopassa käytetty pakkosovittelu, ja toteaa, että kyseinen valtio on saanut mitä suurimmassa määrin huomautuksia Euroopan ihmisoikeustuomioistuimelta oikeudenkäyntien viivästymisistä, eikä Italiasta useinkaan ole etsitty oikeudenhoidon sujuvuuden malleja.

Oulun käräjäoikeus toteaa, että "alustavan sovitteluistunnon" sisältö sekä pakollisuuden tosiasiallinen merkitys jäävät avoimeksi. Ainakin kyseessä olisi eri menettely kuin nykyinen sovittelu, joka asianmukaisesti hoidettuna vie paljon aikaa.

Apulaisoikeusasiamies katsoo, että ilman yleistä, myönteistä suhtautumista sovitteluun, alustava sovitteluistunto voisi muodostua järjestettäväksi vain muodon vuoksi ennen valmisteluistuntoon etenemistä. Mikäli ehdotusta katsottaisiin perustelluksi selvittää tarkemmin ja sen myötä alustava sovitteluistunto vaikuttaisi oikeuteen pääsyä edistävältä, tulisi se järjestää mahdollisimman aikaisessa vaiheessa ja mahdollisimman joutuisasti.

Suomen Lakimiesliitto ry katsoo, että mikäli alustavan sovitteluistunnon säätämistä harkitaan, tulee esityksessä arvioida tarkoin keinojen ja tavoitteiden välistä suhdetta niin, että asianosaiset tulevat hyötymään uudistuksesta.

Länsi- ja Sisä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri ehdottaa, että laissa voitaisiin velvoittaa tuomioistuimelle aktiivisempaa roolia sovittelumenettelyjen tarjoamiseksi joissain asiatyypeissä, kuten lasten huoltoa ja elatusta koskevista asioista.

2.4 Tuomioistuinsovittelua koskevan lainsäädännön kehittäminen

2.4.1 Lausunnonantajien kannat

Lausunnonantajilta kysyttiin, näkevätkö he tarvetta kehittää tuomioistuinsovittelua koskevaa lainsäädäntöä ja millä tavalla.

Rovaniemen hovioikeus, Helsingin kärjäoikeus, Suomen Yrittäjät ry, Suomen velalliset ry, Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri ja Länsi- ja Sisä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri näkevät tarvetta kehittää tuomioistuinsovittelua koskevaa lainsäädäntöä.

Muut lausunnonantajat eivät lähtökohtaisesti näe tarvetta uudistaa tuomioistuinsovittelua koskevaa lainsäädäntöä.

Itä-Uudenmaan kärjäoikeus ei vastusta ehdotusta, mutta katsoo, että asiaa tulisi selvittää tarkemmin, mikäli pakollinen alustava sovitteluistunto, tai muu vastaava, toteutuu.

KRIL ei lausunut kysymyksen osalta.

2.4.2 Tuomioistuinsovittelun edut

Korkein oikeus, Etelä-Pohjanmaan kärjäoikeus, Lapin kärjäoikeus, Pirkanmaan kärjäoikeus, Tuomioistuinvirasto, Suomen Asianajajaliitto, Suomen velalliset ry ja Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri korostavat riita-asian sovinnollisen ratkaisemisen ja tuomioistuinsovittelun etuja niin asianosaisten, tuomioistuinten kuin yhteiskunnan kannalta laajemminkin.

Etelä-Karjalan kärjäoikeus, Etelä-Pohjanmaan kärjäoikeus, Itä-Uudenmaan kärjäoikeus, Kanta-Hämeen kärjäoikeus, Oulun kärjäoikeus, Pohjois-Savon kärjäoikeus, Päijät-Hämeen kärjäoikeus, Suomen Lakimiesliitto ry, Suomen tuomariliitto ry ja Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri pitävät tuomioistuinsovittelua toimivana tai PK-yritysten riidanratkaisuun soveltuvana ja katsovat, että se johtaa usein sovintoon. *Turun hovioikeus* pitää vaikeana uskoa mahdollisuuden kasvattaa tuomioistuinsovittelussa saavutettujen riita-asioiden onnistumisprosenttia, joka on jo korkea.

Lausunnonantajat katsovat sovittelun säästävän etenkin kustannuksia ja aikaa. Esimerkiksi *Pirkanmaan kärjäoikeuden* mukaan tuomioistuinsovittelun etuja ovat edullisuus, parempi tunnettuus, helppo saavutettavuus, menettelyn sääntely, tuomioistuininstitution riippumattomuus ja ratkaisun täytäntöönpantavuus myös valtioiden rajat ylittävästi.

Vaasan hovioikeus, Helsingin kärjäoikeus ja Lapin kärjäoikeus pitävät lainsäädäntöä nykyisellään toimivana. EK arvostaa tuomioistuinsovitteluun jo käytettyä panosta.

2.4.3 Ehdotukset lainsäädännön kehittämiseksi

Sovittelun julkisuuden rajoittaminen

Rovaniemen hovioikeus, Helsingin kärjäoikeus, Päijät-Hämeen kärjäoikeus, Suomen tuomariliitto ry, Suomen Yrittäjät ry ja Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri katsovat, että PK-yrityksiä voisi kannustaa sovitteluun säätämällä nykyistä laajemmasta mahdollisuudesta pitää sovittelu, siinä käsiteltävät asiakirjat sekä vahvistettu sovinto salassa.

Sen sijaan *Turun hovioikeus, Oulun kärjäoikeus ja apulaisoikeusasiamies* katsovat, että tarve sovittelun salassapidolle on lainsäädännössä huomioitu ja sovittelun julkisuutta on jo mahdollista rajoittaa.

Tuomioistuinsovittelun ulottaminen erityistuomioistuimiin

Suomen velalliset ry ja Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri katsovat, että tuomioistuinsovittelu voitaisiin ulottaa erityistuomioistuimissa käsiteltäviin asioihin.

Suomen Yrittäjät ry pitää ensisijaisen tärkeänä tuomioistuinsovittelun käyttöön ottamista soveltuvien osin markkinaoikeudessa, minkä lisäksi markkinaoikeuden oikeudenkäyntimaksut tulee saattaa yleisten tuomioistuinten oikeudenkäyntimaksujen tasolle.

Muut ehdotukset

Suomen velalliset ry katsoo, että sovittelun ja mahdollisen oikeudenkäynnin kuluja tulisi rajoittaa intressipohjaiseksi ja asiakkoitaisesti sovittavaksi kiinteäksi toimenpidemaksuksi, josta lähtökohtaisesti riidan osapuolet vastaavat yhteisesti. Mahdollisuutta valtion osallistumiseen sovittelun kustannuksiin on harkittava.

Myös *Rovaniemen hovioikeus* katsoo, että vastapuolelle korvattavia oikeudenkäyntikuluja tulisi mahdollisesti voida rajoittaa intressipohjaisesti. Lisäksi sovittelutuomarilla tulisi olla mahdollisuus velvoittaa asianosainen olemaan henkilökohtaisesti läsnä sovittelussa. Säännösten tulee myös mahdollistaa eri tarpeisiin soveltuvat menettelytavat sovittelun käytön lisäämiseksi, kuten etäyhteyden käyttömahdollisuus.

Länsi- ja Sisä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri katsoo, että vastuuvakuutusta ja oikeusturvavakuutusta tulisi kehittää niin, etteivät ne muodostu sovittelun esteeksi.

2.4.4 Sovittelukulttuurin edistäminen lainsäädäntömuutosten sijaan

Lapin kärjäoikeus, Pirkanmaan kärjäoikeus, Pohjanmaan kärjäoikeus, Pohjois-Savon kärjäoikeus, Päijät-Hämeen kärjäoikeus, Satakunnan kärjäoikeus, oikeuskansleri, apulaisoikeusasiamies, Suomen Asianajajaliitto, EK, Suomen Sovittelufoorumi ry ja professori Matti Tolvanen korostavat lainsäädäntömuutosten sijaan tarvetta tietoisuuden ja koulutuksen lisäämiselle sekä muille keinoille, jotka kehittävät sovittelumyönteisempää kulttuuria ja sovittelun tasalaatuisuutta.

Päijät-Hämeen kärjäoikeus katsoo lisäksi, että useissa kärjäoikeuksissa tuomarit erikoistuvat käsittelemään eri tyyppisiä riitoja ja toteaa, että vastaava erikoistumismalli voisi tulla kyseeseen myös tuomioistuinsovittelujen osalta.

Suomen Lakimiesliitto ry:n mukaan asiantuntevien tuomareiden riittävän määrän varmistaminen edellyttää ensisijaisesti riittävästi resursseja.

2.5 Tuomioistuimen ulkopuolinen institutionaalinen sovittelumenettely

2.5.1 Lausunnonantajien kannat

Lausunnonantajilta kysyttiin, pitäisikö Suomeen luoda selvityksessä esitetty tuomioistuimen ulkopuolinen institutionaalinen sovittelumenettely ja millainen sen tulisi olla.

Vaasan hovioikeus, EK ja Länsi- ja Sisä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri kannattavat ehdotusta luoda Suomeen selvityksessä esitetty tuomioistuimen ulkopuolinen institutionaalinen sovittelumenettely.

Länsi-Uudenmaan kärjäoikeus, Suomen Lakimiesliitto ry, Suomen Asianajajaliitto ja Suomen yrittäjät ry suhtautuvat ehdotukseen neutraalisti tai katsovat, että sitä voidaan selvittää.

Muut lausunnonantajat eivät, ainakaan lähtökohtaisesti, kannata tuomioistuimen ulkopuolisen institutionaalisen sovittelumenettelyn luomista Suomeen.

KRIL ei lausunut kysymyksen osalta.

2.5.2 Myönteiset perustelut tuomioistuimen ulkopuolisen sovittelumenettelyn kannalta

Etelä-Karjalan kärjäoikeus, Helsingin kärjäoikeus, Itä-Uudenmaan kärjäoikeus, Pohjois-Savon kärjäoikeus, Tuomioistuinvirasto, Suomen Lakimiesliitto ry, Suomen Asianajajaliitto, Suomen Sovittelufoorumi ry, Suomen Yrittäjät ry ja professori Matti Tolvanen pitävät mahdollisena tai selvittämisen arvoisena sitä, että riidan laatu huomioon ottaen tai jutun osapuolten niin halutessa, tuomioistuin voisi siirtää asian sovittelun tuomioistuimen ulkopuoliselle sovittelijalle. *Itä-Uudenmaan kärjäoikeus* katsoo kuitenkin, että riidan tultua vireille olisi sovittelu tarkoituksenmukaisempaa toteuttaa pääsääntöisesti tuomioistuinsovittelussa.

Tuomioistuinvirasto ei kannata laajasti käytettyä institutionaalista sovittelumenettelyä, mutta katsoo, että lainsäädäntö voisi mahdollistaa tämän erityisestä syystä asiassa, joka ei sovellu tuomioistuinsovitteluun, mutta jossa sovinto voisi olla saavutettavissa tuomioistuimen ulkopuolisessa sovittelussa. *Helsingin kärjäoikeus* pitää resurssien ja kokonaisu-tehokkuuden kannalta toivottavana sitä, että yksityiseen sovitteluun ohjautuisi enemmän yritysten välisiä laajoja, monimutkaisia ja erityistä asiantuntemusta vaativia riita-asioita, joissa sovitteluprosessi edellyttää useamman päivän työmäärää.

Keski-Suomen kärjäoikeus pitää pitkällä tähtäimellä mahdollisena tuomioistuin- sovittelujen ohjaamista asianajajille, mikäli sovittelun pakollisuus laajennetaan kaikkiin asioihin. *Suomen velalliset ry* pitää mahdollisena sen selvittämistä, että tuomioistuin voisi määrätä ulkopuolisen avustajan Ruotsin malliin, mikäli alustavaan sovitteluistuntoon osallistumisesta säädettäisiin laissa.

Helsingin kärjäoikeus, Keski-Suomen kärjäoikeus, Tuomioistuinvirasto, Suomen Sovittelufoorumi ry ja Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri katsovat, että sovittelijana toimiva tuomari ja tuomioistuimen ulkopuolinen sovittelija voisivat sovittaa asiaa myös yhdessä.

Vaasan hovioikeus, Helsingin kärjäoikeus, Länsi-Uudenmaan kärjäoikeus, Pohjois-Savon kärjäoikeus, Suomen Lakimiesliitto ry ja Suomen Yrittäjät ry katsovat, että tuomioistuimen ulkopuolisella institutionaalisella menettelyllä voisi olla etuja, kuten sovittelumenettelyn tunnettuuden ja käytön lisääntyminen, koulutuksen ja valvonnan kehittyminen, sovittelun saatavuuden parantuminen eri paikkakunnilla ja järjestelmän yhdenmukaisuus, minkä lisäksi se vapauttaisi tuomareiden työpanosta oikeusriitojen ratkaisemiseen. *Pohjois-Savon kärjäoikeuden* mukaan ensisijaisesti tulisi kuitenkin pohtia keinoja, joilla nykyinen menettely saadaan asianosaisille houkuttelevammaksi.

Järjestelmä, johon uusi menettely perustuisi ja sovittelijan henkilö

Vaasan hovioikeus ja Suomen Asianajajaliitto katsovat, että Suomen Asianajajaliitto voisi määrätä riitaan sopivan ja koulutetun henkilön. Vaasan hovioikeuden mukaan menettely voisi olla yhteneväinen tuomioistuinsovittelulain mukaisen järjestelmän kanssa, mutta se ei lähtökohtaisesti olisi julkista tai pelkästään intressipohjaista ja fasilitatiivista. Suomen Asianajajaliitto pitää mielenkiintoisena ja lisäselvityksen arvoisena myös Tanskassa käytössä olevaa mallia.

Sen sijaan EK, Suomen Yrittäjät ry ja Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri katsovat, että sovittelijana voisi toimia muukin tarvittavan koulutuksen ja kokemuksen saanut henkilö kuin asianajaja. Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiirin mukaan Suomen Asianajajaliiton sovittelumenettelyn haasteena ovat kustannukset ja vähäinen tunnettuus asianajajakunnan ulkopuolella, minkä lisäksi koulutus on yhtenevä tuomioistuinsovittelun kanssa. Helsingin kärjäoikeus ja Suomen Sovittelufoorumi ry katsovat, että sovittelijan tulisi olla koulutettu ja kokenut sekä täyttää ennalta määritetyt kriteerit.

Vaasan hovioikeus lausuu, että mikäli käyttöön otettaisiin Norjan malli, jossa sovittelu on pakollista yrityksen välisissä riidoissa ennen kanteen nostamista, sovittelijoina voisi toimia koulutuksen saaneita ja tuomioistuinten hyväksymiä henkilöitä.

Keski-Suomen kärjäoikeuden mukaan tuomioistuinsovittelujen käytännön organisoinnin tulisi edelleen olla kärjäoikeudella, joka ylläpitäisi listaa sovittelijoista ja jakaisi sovittelut sattumanvaraisesti ja tasaisesti ammattitaitoisille sovittelijoille.

Länsi-Uudenmaan kärjäoikeus, Suomen Lakimiesliitto ry ja Suomen tuomariliitto ry katsovat, että jo olemassa olevat tuomioistuinten ulkopuoliset sovittelumenettelyt voitaisiin koota yhden menettelyn piiriin, jonka Suomen tuomariliitto ry:n mukaan tulisi toimia kuten välimiesoikeusjärjestelmä.

Länsi- ja Sisä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiirin mukaan sovittelutoimintaa voitaisiin sisällyttää esimerkiksi osaksi oikeusaputoimistojen toimintaa.

Keski-Suomen kärjäoikeus ja Suomen Lakimiesliitto ry katsovat, että sovinnon vahvistamisen tulisi kuitenkin tapahtua edelleen nykyisen tuomioistuinsovittelulain mukaisesti.

Länsi-Uudenmaan kärjäoikeus katsoo myös tarpeelliseksi pohtia sovitteluteoreettisista lähtökohdista perusteltua vaihtoehtoa, jossa sovittelijan ja sovinnon vahvistajan roolit erotetaan eri henkilöille.

Akkreditointijärjestelmä

Oulun käräjäoikeus, Suomen Lakimiesliitto ry ja Suomen Sovittelufoorumi ry kannattavat akkreditointijärjestelmän kehittämistä tai jatkoselvittelyä siitä. *Oulun käräjäoikeus* katsoo haasteelliseksi tältä osin sen, mikä taho järjestelmää pitäisi yllä.

Suomen Lakimiesliitto ry katsoo, että järjestelmän uskottavuuden vuoksi luotettavan viranomaistahon tulisi hallinnoida järjestelmää ja ylläpitää sovittelijoiden rekisteriä, johon hyväksyttäisiin lähtökohtaisesti vain OTM- ja OTK-tutkinnon suorittaneita.

Kustannukset

Rovaniemen hovioikeus, Helsingin käräjäoikeus ja Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri katsovat, että asianosaisten tulisi valtion sijaan lähtökohtaisesti vastata tuomioistuimen ulkopuolisesta sovittelusta aiheutuvista kustannuksista.

Sen sijaan *Itä-Uudenmaan käräjäoikeus, Tuomioistuinvirasto, Suomen Lakimiesliitto ry ja Suomen velalliset ry* pitävät mahdollisena, että valtio vastaisi sovittelijan palkkiosta kokonaan tai osittain. *Tuomioistuinviraston* mukaan tämä olisi mahdollista, mikäli menettely olisi rajattu vain erityisiin tapauksiin. *Suomen Lakimiesliitto ry:n* mukaan kustannusten tulisi olla samat kuin tuomioistuinsovittelussa ja valtiolla olisi osittainen kuluvastuu sovittelijan palkkiosta, mikäli tuomioistuimen ulkopuolisen sovittelijan käyttäminen olisi pakollista esimerkiksi tuomioistuinsovittelun ruuhkan takia.

Suomen Lakimiesliitto ry kuitenkin muistuttaa, että jonkinlainen kuluriski kuuluu lähtökohtaisesti dispositiivisiin riita-asioihin, jotta niitä ei saatettaisi sovittelumenettelyynkään turhaan. Mikäli kiinteää sovittelumaksua harkitaan, tulee pohtia sen kuulumista oikeusavun piiriin, jolloin vähävaraiset tahot maksaisivat siitä omavastuusuutensa.

Apulaisoikeusasiamies ei näe estettä selvittää uudesta järjestelmästä aiheutuvia kustannuksia ja saatavia hyötyjä säästyvien resurssien muodossa vielä tarkemmin. Tuomioistuimen ulkopuoliset mekanismit voivat olla kustannuksiltaan huokeita ottaen huomioon oikeudenkäynnistä aiheutuvat oikeudenkäyntikulut, jotka asian hävinnyt osapuoli pääsääntöisesti joutuu myös voittaneen osalta maksamaan.

2.5.3 Kielteiset perustelut tuomioistuimen ulkopuolisen sovittelumenettelyn kannalta

Tuomioistuinsovittelu toimiva ja tehokas

Korkein oikeus, Helsingin hovioikeus, Turun hovioikeus, Etelä-Karjalan kärjäoikeus, Etelä-Pohjanmaan kärjäoikeus, Itä-Uudenmaan kärjäoikeus, Kanta-Hämeen kärjäoikeus, Keski-Suomen kärjäoikeus, Lapin kärjäoikeus, Oulun kärjäoikeus, Pirkanmaan kärjäoikeus, Päijät-Hämeen kärjäoikeus, Tuomioistuinvirasto, Suomen tuomariliitto ry, professori Matti Tolvanen ja Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri katsovat, että tuomioistuinsovittelu on toimiva, tehokas ja laadukas, eivätkä usko sen ulkopuolisen menettelyn olevan parempi vaihtoehto.

Turun hovioikeus ei pidä selvityksen mukaista ”institutionaalisen sovittelijajärjestelmän puuttumista” parhaana ilmaisuna, koska tuomioistuimet tarjoavat tuomarin johtamaa sovittelumenettelyä. Lisäksi *Turun hovioikeus* ei näe muutosta aiempaan tilanteeseen, jossa vastaava lakimuutos hylättiin kielteisen lausuntopalautteen vuoksi.

Tuomioistuinvirasto katsoo, että tuomioistuimen ulkopuolisessa sovittelumenettelyssä menetettäisiin sovittelun onnistumisessa tärkeät riippumattoman ja puolueettoman tuomioistuimen arvovalta, osapuolten luottamus tuomioistuimen toimintaan sekä tuomioistuimen johdolla tapahtuva valmistelu.

Korkein oikeus, Helsingin hovioikeus, Etelä-Pohjanmaan kärjäoikeus, Itä-Uudenmaan kärjäoikeus, Kanta-Hämeen kärjäoikeus, Keski-Suomen kärjäoikeus, Pirkanmaan kärjäoikeus, Päijät-Hämeen kärjäoikeus ja Satakunnan kärjäoikeus toteavat, että tuomioistuimen ulkopuolisten sovittelumenettelyjen, kuten Suomen Asianajajaliiton sovittelumenettelyn, käyttö on jäänyt vähäiseksi.

Korkeimman oikeuden mukaan tuomioistuimissa sovitellaan huomattavasti suurempi määrä selvityksessä tarkoitettuja kaupallisia riitoja, mikä osoittaa tuomioistuimiin kohdistuvaa luottamusta näissäkin asioissa. *Korkein oikeus* ei pidä ehdotetun menettelyn suuntausta tuomioistuinten tai yleisemmänkään oikeudenhoidon kannalta positiivisena, sillä laajojen riita-asioden määrät ovat olleet tuomioistuimissa viime vuosina laskussa.

Suomen Lakimiesliitto ry toteaa, että sovinnon mahdollisuus liittyy olennaisesti riita-asian oikeudenkäyntiin ja ehdotus merkitsisi merkittävää asiantuntemuksen poistumista sovittelumenettelyistä.

Helsingin kärjäoikeus ja Oulun kärjäoikeus katsovat, että tuomioistuinsovittelua on kehitetty jo vuosia ja se on vakiinnuttanut paikkansa. *Helsingin kärjäoikeus* toteaa, että kärjäoikeuksien riitasovitteluasioiden vastuutuomariverkosto helpottaa edelleen osaamisen ja kokemusten jakamista ja toiminnan kehittämistä valtakunnallisesti.

Turun hovioikeus, Etelä-Savon kärjäoikeus ja Kanta-Hämeen kärjäoikeus katsovat, että uutta menettelyä ei tulisi luoda pelkästään PK-yritysten riitojen ratkaisua varten. Lainsäädännön muutostarve kohdistuisi riitoihin, joiden lukumäärä ei tilastojen valossa ole suuri, minkä lisäksi sovittelujärjestelmä voisi muuttua hajanaiseksi.

Suomen tuomariliitto ry katsoo, ettei rinnakkaisjärjestelmä parantaisi PK-yritysten ongelmaa oikeuden saatavuudessa, sillä uudessa sovittelujärjestelmässä ratkottaisiin nykyisin tuomioistuimissa ratkaistavia riitoja, eli se kohdistuisi yrityksiin, jotka ovat jo osanneet hakea oikeudellista ratkaisua riitaansa.

Tuomioistuinsovittelijat osaavia ja kokeneita

Turun hovioikeus, Etelä-Karjalan kärjäoikeus, Helsingin kärjäoikeus, Itä-Uudenmaan kärjäoikeus, Keski-Suomen kärjäoikeus ja Oulun kärjäoikeus eivät jaa selvityksessä esitettyä huolta tuomioistuinsovittelijoiden osaamisen ja kokemuksen puutteesta.

Turun hovioikeus, Etelä-Karjalan kärjäoikeus ja Helsingin kärjäoikeus toteavat, että vaikka lainsäädäntö ei sitä edellytä, ovat sovittelijana toimivat tuomarit käytännössä käyneet Tuomioistuinviraston järjestämän sovittelijakoulutuksen. Tuomioistuinsovittelujen suuremman määrän takia heillä on pääasiassa enemmän sovittelukokemusta kuin yksityisillä riita-asioiden sovittelijoilla.

Itä-Uudenmaan kärjäoikeus, Länsi-Uudenmaan kärjäoikeus, Oulun kärjäoikeus ja Suomen tuomariliitto ry toteavat, että uudessa järjestelmässä sovittelijoiden lisääntyessä kullekin sovittellevalle taholle kertyy vähemmän kokemusta, mikä ei olisi omiaan syventämään osaamista. Toisaalta *Länsi-Uudenmaan kärjäoikeus* katsoo, että ehdotus mahdollistaisi sovittelijoiden poolin laajenemisen ja erikoistuneen sovittelijan valitsemisen. Menettelyn houkuttelevuutta tulisi selvittää asianajajien keskuudesta.

Helsingin kärjäoikeus, Itä-Uudenmaan kärjäoikeus, Keski-Suomen kärjäoikeus, Oulun kärjäoikeus ja Pirkanmaan kärjäoikeus katsovat lisäksi, että sovittelutehtävät ovat monille virkatuomareille mieluisia tai hyödyllisiä muussa tuomarintyössä.

Korkein oikeus katsoo, ettei tuomioistuimella välttämättä ole riittävää tietopohjaa arvioida parasta vaihtoehtoa ulkopuoliseksi sovittelijaksi juuri kyseiseen riitaan.

Etelä-Karjalan kärjäoikeus pitää vääränä selvityksessä esitettyä siitä, ettei tuomioistuimissa olisi substanssiosaamista myös kaupallisista riidoista. *Turun hovioikeus* katsoo kuitenkin, että huoli tuomioistuinsovittelijoiden substanssiosaamisen puutteesta voi olla todellinen, koska kukaan ei ole kaikkien alojen paras asiantuntija. *Oulun kärjäoikeus, apulaisoikeusasiamies ja Suomen tuomariliitto ry* toteavat, ettei sovittelijan ole tarkoituskaan olla riidan sisältökysymysten, vaan sovittelumenettelyn asiantuntija.

Helsingin hovioikeus, Turun hovioikeus, Etelä-Karjalan kärjäoikeus, Itä-Uudenmaan kärjäoikeus, Lapin kärjäoikeus, Oulun kärjäoikeus, Päijät-Hämeen kärjäoikeus, apulaisoikeusasiamies ja Suomen tuomariliitto ry muistuttavat, että laki sallii jo vaikuttamisen sovittelijatuomarin henkilöön sekä sovittelijalle määrättäväksi asiantuntevan avustajan tarvittavan asiantuntemuksen turvaamiseksi. Jälkimmäistä lainkohtaa ei kuitenkaan ole sovellettu.

Turun hovioikeus pitää ongelmallisena löytää selvityksessä esitettyllä palkkiolla pätevää asiantuntijaa vaatimaan erityisosaamista vaativaan tehtävään. Oletettavasti tällaiset tehtävät hoidetaan jatkossakin välimesoikeusmenettelyn kautta.

Uusi järjestelmä ei säästäisi resursseja

Korkein oikeus, Helsingin hovioikeus, Turun hovioikeus, Etelä-Karjalan kärjäoikeus, Etelä-Pohjanmaan kärjäoikeus, Etelä-Savon kärjäoikeus, Helsingin kärjäoikeus, Itä-Uudenmaan kärjäoikeus, Kanta-Hämeen kärjäoikeus, Länsi-Uudenmaan kärjäoikeus, Oulun kärjäoikeus, Pohjanmaan kärjäoikeus, Päijät-Hämeen kärjäoikeus, Suomen Lakimiesliitto ry ja Suomen tuomariliitto ry eivät yhdy selvityksessä esitettyyn siitä, että ehdotettu uusi järjestelmä tuottaisi kustannussäästöjä.

Turun hovioikeus, Pohjanmaan kärjäoikeus ja Päijät-Hämeen kärjäoikeus katsovat, että ehdotettu järjestelmä näyttäisi selvityksessä esitettyjen lukujen valossa lisäävän valtion kuluja. *Suomen tuomariliitto ry* katsoo, että valtion maksamana uudessa, PK-yrityksille suunnatussa, järjestelmässä olisi kysymys asiallisesti verovaroin maksettavasta uudesta yritystuesta, jonka hyödyt suhteessa kustannuksiin ovat järjestelmätasolla negatiiviset eikä laskennallisia hyötyjä ole. *Turun hovioikeuden* mukaan laskennallista työnsäästöä vähentää myös se, että uusi järjestelmä loisi uuden työkokonaisuuden myös riidattomien hakemusasioiden osalta.

Turun hovioikeus, Etelä-Karjalan kärjäoikeus, Helsingin kärjäoikeus, Kanta-Hämeen kärjäoikeus, Keski-Suomen kärjäoikeus, Oulun kärjäoikeus ja Pirkanmaan kärjäoikeus katsovat, että toisin kuin selvityksessä on esitetty, ei tuomioistuinsovittelu sido kahden tuomarin työpanosta tai tuomioistuimen resursseja tarpeettomasti. Asian ollessa

sovittelussa ei valmistelusta vastaava tuomari tee sovittelijan kanssa päällekkäistä työtä. *Etelä-Savon käräjäoikeus* katsoo, että henkilötyöpäivien vähenemistä koskeva arvio perustuu virheelliseen perusolettamaan.

Helsingin käräjäoikeus katsoo, että haastehakemuksen ja sen tiedoksiannon välillä tapahtuvan työn määrään uuden sovitteluinstituution luomisella ei olisi vaikutusta, sillä vastauksen vastaanottaminen ja tiedustelu sovittelusta eivät työllistä merkittävästi. Myöskään sovittelun toteuttamiseen, sen valmisteluun ja mahdolliseen vahvistamiseen ei tyypillisesti kulu montaa päivää.

Helsingin käräjäoikeus, Kanta-Hämeen käräjäoikeus ja Keski-Suomen käräjäoikeus katsovat, että huolellinen valmistelu ja sovittelun aloittaminen varhaisessa vaiheessa säästävät resursseja, kun otetaan huomioon täysimittaiseen riita-asian käsittelyyn sitoutuva tuomariresurssi.

Pirkanmaan käräjäoikeus toteaa, etteivät tuomioistuinsovittelut juurikaan pidennä riita-asioiden kokonaiskäsitelyaikaa, vaikka sovittelussa ei saavutettaisi sovintoa. Mikäli asianosaiset eivät halua sovitella huolimatta sovittelun edellytysten perusteellisesta selvittämisestä prosessin alkuvaiheessa, on poikkeuksellista, että näin tapahtuisi myöhemmässäkin vaiheessa.

Helsingin käräjäoikeus ja professori Matti Tolvanen korostavat, että uusi sovitteluelin aiheuttaisi myös hallinnollisia kuluja.

Tuomioistuinsovittelun ja muiden olemassa olevien sovitteluvaihtoehtojen kehittäminen uuden järjestelmän sijaan

Helsingin hovioikeus, Etelä-Savon käräjäoikeus, Helsingin käräjäoikeus, Keski-Suomen käräjäoikeus, Oulun käräjäoikeus, Pohjanmaan käräjäoikeus, Pohjois-Savon käräjäoikeus, Satakunnan käräjäoikeus, Tuomioistuinvirasto, Suomen tuomariliitto ry, professori Matti Tolvanen ja Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri pitävät uuden järjestelmän sijaan tärkeämpänä keskittymistä tuomioistuinsovittelun hyödyntämiseen ja kehittämiseen sekä pyrkimystä poistamaan siihen liittyviä käytön esteitä.

Helsingin hovioikeus ja Helsingin käräjäoikeus korostavat, että lisäksi tulisi pyrkiä turvaamaan riittävät resurssit tuomioistuinsovittelulle. *Tuomioistuinvirasto ja professori Matti Tolvanen* pitävät tärkeänä kehittää menettelyä käytännön toiminnan kannalta niin, että asiat saadaan ratkaistua joutuisasti ja kohtuullisin kustannuksin. *Pohjanmaan käräjäoikeus* kehittäisi tuomioistuinsovittelua niin, että siitä voidaan saada optimaalinen hyöty laajalla rintamalla, myös yritysasiakkaille.

Rovaniemen hovioikeus, Kymenlaakson kärjäoikeus, Pohjois-Savon kärjäoikeus, Satakunnan kärjäoikeus, apulaisoikeusasiamies, Suomen tuomariliitto ry ja Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri katsovat, että myös olemassa olevia tuomioistuimen ulkopuolisten sovitteluvaihtoja voidaan kehittää ja niiden käyttöä lisätä, mikäli tälle nähdään tarvetta.

Rovaniemen hovioikeus, Turun hovioikeus, Etelä-Karjalan kärjäoikeus, Kymenlaakson kärjäoikeus, Oulun kärjäoikeus, Pohjois-Savon kärjäoikeus, oikeuskansleri ja Suomen tuomariliitto ry toteavat, että jo nykyisin on olemassa vaihtoehtoja sovitella riita-asioita, eikä ongelmana ole sovittelumenettelyjen, vaan niistä tiedottamisen puute.

Etelä-Savon kärjäoikeus, Pohjois-Savon kärjäoikeus ja Satakunnan kärjäoikeus muistuttavat mahdollisuudesta sovitella vähäisiä riita-asioita myös eräiden riita-asioiden sovittelusta annetun lain mukaisessa sovittelumenettelyssä, jota sovittelutoimistot eri puolilla Suomea tarjoavat. *Etelä-Savon kärjäoikeus* ehdottaa selvityksen tekemistä myös tästä sektorista, joka säästäisi kustannuksia selvityksessä esitettyä mallia enemmän. *Satakunnan kärjäoikeus ja Suomen velalliset ry* katsovat, että sovittelutoimistojen resursseja lisäämällä niiden olisi mahdollisuutta sovitella näitäkin asioita.

2.6 Riitojen käsittely ratkaisusuosituksia antavassa lautakunnassa

2.6.1 Lausunnonantajien kannat

Lausunnonantajilta kysyttiin, näkevätkö he tarvetta sille, että pienten ja keskiuurten yritysten välisiä riitoja voitaisiin käsitellä jossakin ratkaisusuosituksia antavassa lautakunnassa, kuten kuluttajariitalautakunnassa.

Itä-Uudenmaan kärjäoikeus, Länsi-Uudenmaan kärjäoikeus, oikeuskansleri, apulaisoikeusasiamies, KRIL, Suomen Lakimiesliitto ry, Suomen Asianajajaliitto, Suomen Yrittäjät ry, professori Matti Tolvanen ja Länsi- ja Sisä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri kannattavat ehdotusta tai sen jatkoselvittämistä.

Muut lausunnonantajat eivät, ainakaan lähtökohtaisesti, näe tarvetta sille, että pienten ja keskiuurten yritysten välisiä riitoja voitaisiin käsitellä ratkaisusuosituksia antavassa lautakunnassa.

Korkein oikeus, Lapin kärjäoikeus ja Pohjois-Savon kärjäoikeus eivät lausuneet kysymyksen osalta.

2.6.2 Ehdotusta kannattavien perustelut

Oikeuskansleri ei näe estettä sille, että pienten ja keskisuurten yritysten riitoja käsiteltäisiin lautakuntamenettelyssä.

Apulaisoikeusasiamies pitää perusteltuna selvittää lautakuntakäsittelyn järjestämistä institutionaalisen sovittelumenettelyn sijasta tai sen rinnalle, mikäli vaihtoehtoisia sovittelumenettelyjä koskevaa lainsäädäntöä lähdetäisiin kehittämään edelleen. Pienten intressin riitojen osalta tämä voisi PK-yritysten osalta pienentää kustannusriskejä ja tarjota oikeussuojaa. Lautakuntamenettelyssä voitaisiin myös pitää yllä luetteloa sovittelijoista. Vaihtoehtoiset riidanratkaisumenetelmät eivät kuitenkaan voi kokonaan korvata oikeudenkäyntiä oikeussuojan lähteenä oikeusvaltiossa.

Suomen Yrittäjät ry pitäisi lautakuntaa erittäin tervetulleena lisänä viralliselle tuomioistuinprosessille. Menettelyssä tulee taata yritysten valinnanvapaus saattaa asia lautakunnan ratkaistavaksi tai suoraan tuomioistuinkäsittelyyn, eikä sitä tulisi rajata ainoastaan PK-yritysten välisiin riitoihin, vaan sen käyttö tulisi mahdollistaa elinkeinonharjoittajana toimivan sopimuskumppanin koosta riippumatta.

Länsi- ja Sisä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri pitää lautakuntamenettelyä tiettyjen asiaryhmien, kuten laitekauppojen, osalta soveltuvana yritysten välisiin riitoihin.

KRIL katsoo, että tuomioistuinsovittelu ei ole kilpailukykyinen lautakuntamenettelyn kanssa, joka on riittävästi resurssoituna edullisin tapa tuottaa oikeusturvaa. Lautakuntien jäsenet ja sihteeristö ovat alan asiantuntijoita ja *KRIL*:sta tehdyn tuoreen tutkimuksen mukaan myös elinkeinonharjoittajat pitävät *KRIL*:aa tuomioistuinta luotettavampana. Menettely on maksuton, tehokas ja taloudellinen asianosaisille ja yhteiskunnalle. Se ei tarjoa ulkopuolisen tahon antamaa päätöstä, mitä osapuolet *KRIL*:sta saatujen kokemusten mukaan juuri haluavatkin. Käsittelyaikojen venyminen on johtunut resurssien puutteesta. Myös juttumäärät ovat kasvaneet ja lautakuntaan tuodaan laajoja riitoja, jotka muutoin käsiteltäisiin tuomioistuimessa.

KRIL huomauttaa, että yksityisiä lautakuntia ei mainita selvityksessä ja pitää tärkeänä kartoittaa kaikkien olemassa olevien lautakuntien toimintaa ja rakennetta, sekä sitä, millä alueilla niitä voitaisiin hyödyntää. Olennaista ei ole riidan osapuolten mahdollisuus tulla edustetuiksi etutahoin, vaan lautakunnan asiantuntevuus riidan kohteesta ja sitä koskevasta juridiikasta.

Sen sijaan *Itä-Uudenmaan käräjäoikeus* ja *professori Matti Tolvanen* eivät kannata sovittelumahdollisuuden luomista juuri kuluttajariitalautakuntaan. *Itä-Uudenmaan käräjäoikeus* kuitenkin katsoo, että sovittelumahdollisuus kuluttajariitalautakunnan tapaisessa elimessä voisi mahdollisesti palvella mainittujen yritysten tarpeita. Oikeudenhoidon

resurssien tulisi kuitenkin olla huomattavasti korkeammat. *Professori Matti Tolvanen* pitää parempana vaihtoehtona erillistä institutionaalista sovittelua, kunhan sen kustannuksista saadaan luotettava arvio.

Länsi-Uudenmaan kärjäoikeus, Suomen Lakimiesliitto ry ja Suomen Asianajajaliitto kannattavat ehdotuksen, sen tarpeellisuuden ja kustannusvaikutusten jatkoselvittämistä. *Suomen Lakimiesliitto ry* pitää tärkeänä huomioida myös keinojen suhteen tavoitteisiin. Jatkovalmistelussa tulisi myös miettiä lautakunnan tehtävien sisältöä, sillä lautakunnan perustaminen ainoastaan pienten ja keskisuurten yritysten välisiin riita-asioihin vaikuttaisi hankalasti perusteltavissa olevalta.

Itä-Uudenmaan kärjäoikeus, oikeuskansleri, apulaisoikeusasiamies, Suomen Asianajajaliitto ja Suomen Yrittäjät ry korostavat lautakuntamenettelyn oikeuturvanäkökulmien ja asianmukaisten toimintaedellytysten huomioon ottamista, kuten menettelyn tasapuolisuutta, ymmärrettävyyttä ja selkeyttä sekä vaikutuksia käsittelyaikoihin.

Itä-Uudenmaan kärjäoikeus, oikeuskansleri ja apulaisoikeusasiamies katsovat, että kuluttajariitalautakunnan toimintaa on vaikeuttanut käsittelyaikojen venyminen liian pitkäksi, minkä vuoksi *Itä-Uudenmaan kärjäoikeus* katsoo vaikeaksi nähdä, että yritykset suosisivat vastaavaa järjestelmää, sillä ne suosivat jo nykyisin välimiesmenettelyä tuomioistuimenmenettelyn hitauden vuoksi.

Suomen Lakimiesliitto ry pitää tärkeänä varmistaa lautakunnan jäsenten osaaminen siten, että jäsenet ovat lähtökohtaisesti suorittaneet OTM- ja OTK-tutkinnon.

2.6.3 Ehdotusta vastustavien perustelut

Rovaniemen hovioikeus, Etelä-Savon kärjäoikeus, Päijät-Hämeen kärjäoikeus ja Satakunnan kärjäoikeus eivät pidä perusteltuna erillisen lautakunnan perustamista PK-yritysten välisten riitojen ratkaisuun.

Turun hovioikeus, Vaasan hovioikeus, Helsingin kärjäoikeus, Pirkanmaan kärjäoikeus, Tuomioistuinvirasto ja Suomen velalliset ry korostavat, että kuluttajariitalautakunta on nykyisellään ruuhkaantunut ja sen käsittelyajat ovat pitkiä.

Pirkanmaan kärjäoikeus ja Tuomioistuinvirasto katsovat, että riittämättömät resurssit vaikuttaisivat negatiivisesti lautakunnan toimintaedellytyksiin. *Suomen velalliset ry* katsoo, että ilman lisäresurssointia ei ole perusteita työtaakan lisäämiselle kuluttajariitalautakuntaan tai ESAVI:n, joka on myös ruuhkautunut.

Turun hovioikeus pitää uuden toimielimen harkitsemista olennaisempänä huolehtia nykyisten toimielinten toimintakyvyn turvaamisesta.

Helsingin hovioikeus, Rovaniemen hovioikeus, Helsingin käräjäoikeus, Pirkanmaan käräjäoikeus, EK, Suomen velalliset ry sekä *Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri* korostavat sitä, että lautakunta ei anna yrityksille täytäntöönpanokelpoista ratkaisua, vaan ratkaisusuosituksia. Tämä on *Helsingin hovioikeuden* mukaan ongelmallista, koska asianosaisilla ei ole varmuutta noudattaako riidan toinen osapuoli suositusta. *Helsingin hovioikeus, Rovaniemen hovioikeus* ja *EK* katsovat, että lautakuntakäsittely voi suositusluontoisena pitkittää asian käsittelyä, mikäli se ei johda riidan päättymiseen.

Myös *Pirkanmaan käräjäoikeus* katsoo, että suositusluontoisuutensa vuoksi lautakunta ei ainakaan merkittäväällä tavalla vähentäisi yritysten tarvetta saattaa riita-asiansa sovittelumenettelyyn tai oikeudenkäyntiin.

Helsingin käräjäoikeuden ja *Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiirin* mukaan lautakunnan ratkaisusuositus ei ota huomioon yritysten tarpeita tai tuo niille lisäarvoa.

Rovaniemen hovioikeus katsoo kuitenkin, että PK-yritysten välisissä riidoissa intressit eivät yleensä ole kovin suuria, mikä puoltaa niiden käsittelyä muussa kuin täysimittaisessa oikeudenkäynnissä, jossa kustannukset voivat nousta hyvinkin suuriksi.

Vaasan hovioikeus muistuttaa, että lisäksi on huomioitava mahdollinen osapuolten ennakkokäsitys kuluttajariitalautakunnista. Jos nykyisellään vain ratkaisusuosituksia antava lautakunta toimisi asian lopulliseen sovintoon auttavana lautakuntana, se ei olisi omiaan lisäämään osapuolten luottamusta asian sovinnolliseksi ratkaisemiseksi.

Helsingin hovioikeus, Rovaniemen hovioikeus, Turun hovioikeus, Keski-Suomen käräjäoikeus, Kymenlaakson käräjäoikeus, Tuomioistuinvirasto, Suomen Sovittelufoorumi ry sekä *EK* katsovat tuomioistuinsovittelun tai sen ulkopuoliset sovittelumenettelyvaihtoehdot jo toimiviksi ja pitävät niiden kehittämistä ensisijaisena ehdotukseen nähden. Myös *Suomen tuomariliitto ry* katsoo, että pienten ja keskiuurten yritysten riita-asiat ovat soviteltavissa tuomioistuinsovittelussa yhtä tehokkaasti kuin muutkin riidat.

Suomen Sovittelufoorumi ry katsoo, että mikäli ehdotus toteutuisi, tulisi lautakuntaan rakentaa laajaa, uudenlaista asiantuntemusta ja uusia prosesseja, joka ovat jo käräjäoikeuksissa. Kyky nykyisen siviiliprosessin mahdollisuuksien ulkopuolella oleville ratkaisusuositusten antamiselle tulisi keskittää käräjäoikeuksiin tai johonkin niistä.

Suomen tuomariliitto ry viittaa edellä esittämiinsä kustannuksiin liittyviin näkökohtiin. Jos jokin lautakunta perustettaisiin, sen tulisi perustua yksityiselle rahoitukselle ja siksi sen muodoksi sopii lautakunnan sijaan jokin muu instituutio.

2.7 Muita kommentteja

Helsingin hovioikeus, Helsingin kärjäoikeus ja Itä-Uudenmaan kärjäoikeus muistuttavat, että sovittelu on oikeudenkäynnin vaihtoehto myös hovioikeudessa kärjäoikeuden ratkaisemissa riita- ja hakemusasioissa, joissa sovinto on sallittu, mistä *Helsingin hovioikeuden* mukaan oikeudellisten avustajien tietoisuutta tulisi myös lisätä.

Suomen Lakimiesliitto ry kiinnittää huomiota siihen, ettei selvityksessä ole otettu huomioon ollenkaan FAI:n nopeutettua välimiesmenettelyä, joka ei myöskään aina nouse kustannuksiltaan merkittävän kalliiksi verrattuna täysimittaiseen välimiesmenettelyyn.

Kanta-Hämeen kärjäoikeus katsoo, että selvitys ei anna tasapainoista kuvaa vallitsevasta tilanteesta. *Professori Matti Tolvanen* pitää selvityksen suurimpana pulmana esitysten kustannusvaikutusten arvioinnin puutetta.

Keski-Suomen kärjäoikeus katsoo, että tuomioistuinsovittelussa sovittelijoina voisi toimia myös kaksi kärjätuomaritaustaista sovittelijaa yhdessä. *Suomen Asianajajaliitto* ehdottaa, että sovittelijana voisi toimia myös toisessa tuomioistuimessa toimiva tuomari.

Länsi-Uudenmaan kärjäoikeus pitää jatkovalmistelussa tärkeänä tuomioistuinten menettelyjen tuntemista lainsäädännön ja käytännön tasolla, alan tutkimustiedon hyödyntämistä ja niiden syiden selvittämistä, joiden vuoksi laajojen riita-asioiden määrät kärjäoikeuksissa vähenevät. *Keski-Suomen kärjäoikeus* ehdottaa oikeusvertailun tekemistä eri maiden järjestelmistä ja kokemuksista sekä tuomioistuinsovittelun tilastoinnin kehittämistä.

EK katsoo jatkovalmistelun osalta tärkeäksi pitää kirkkaana selvityksen ja mahdollisen lainsäädäntöuudistuksen tavoitteet ja esittää selvitystä tuomioistuimen resursseista ja oikeudenkäyntien kustannuksista sovittelumenettelyn hyötyjen konkretisoimiseksi.

Helsingin kärjäoikeus katsoo, että jatkokäsittelyssä huomioon tulisi ottaa pienten ja keski-suurten yritysten sekä niiden riita-asioiden monimuotoisuus.

Apulaisoikeusasiamies, Suomen Lakimiesliitto ry ja Suomen Asianajajaliitto kannattavat lisäksi selvitettävänä olevan pienriitamenettelyn kehittämistä.

Suomen Sovittelufoorumi ry ehdottaa, että Suomeen tulisi perustaa yhden ministeriön alla toimiva sovittelukeskus, joka olisi riittävästi resursointu ja jonka tehtävänä olisi kehittää sovittelutoimintaa kattavasti.

Etelä-Savon kärjäoikeus, Länsi-Uudenmaan kärjäoikeus, Oulun kärjäoikeus, oikeuskansleri, Tuomioistuinvirasto, Suomen Lakimiesliitto ry ja Suomen tuomariliitto ry pitävät tärkeänä, että yksityiskohtaisten lainsäädäntömuutosten sijaan lainsäädäntöä ja riita-asiaain oikeudenkäyntiä sekä sovinnon edistämistä tarkastellaan kokonaisuutena. Suomen Lakimiesliitto ry kannattaakin oikeudenkäymiskaaren kokonaisuudistusta, jonka yhteydessä sovittelua koskevaa sääntelyä arvioidaan mahdollisimman laajasti.

Oikeusministeriö
PL 25
00023 Valtioneuvosto
www.oikeusministerio.fi

Justitieministeriet
PB 25
00023 Statsrådet
www.justitieministeriet.fi

ISSN 2490-1172 (PDF)
ISBN 978-952-400-547-0 (PDF)